

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Hana Cigošová

Lokální politické strany ve Zlínském kraji

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Vlček

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 4. 5. 2017

.....

Podpis

Za cenné připomínky, podněty a vstřícný přístup děkuji vedoucímu práce Mgr. Ondřeji Vlčkovi. Rovněž bych ráda poděkovala své rodině za velkou psychickou i morální podporu.

Obsah

Úvod	5
1. Teorie stranických systémů	9
2. Vznik nových politických stran a vytváření regionálních stran	17
2.1. Konsolidace demokracie v zemích střední a východní Evropy	17
2.2. Konfliktní linie v zemích střední a východní Evropy a konsolidace stranických systémů	17
2.3. Nové politické strany	19
2.4. Regionální politické strany	20
3. Lokální úroveň politiky	23
3.1. Obce a jejich orgány	23
3.2. Volební systém do zastupitelstev obcí	24
3.3. Fenomény související s volbami do zastupitelstev obcí	26
3.4. Přechod k demokracii na lokální úrovni	27
3.5. Participace na lokální úrovni	28
4. Nové a lokální politické strany	30
4.1. Lokální politické strany	30
4.2. Programatika politických stran	31
5. Lokální politické strany ve Zlínském kraji	33
5.1. Zlín	34
5.2. Kroměříž	36
5.3. Vsetín	37
5.4. Uherské Hradiště	38
5.5. Valašské Meziříčí	39
5.6. Otrokovice	40
5.7. Srovnání volebních programů	41
5.8. Shrnutí	44
5.9. Lokální stranické systémy	45
Závěr	48
Zdroje	51
Abstrakt	59

Úvod

Demokracie na lokální úrovni je velmi důležitá pro fungování demokracie na úrovni celého státu. Každé čtyři roky se v České republice pravidelně na podzim konají volby do městských a obecních zastupitelstev. Na této úrovni, která je též nazývána lokální či komunální úrovní, mají občané největší možnost participovat a ovlivňovat tak záležitosti, které se týkají jejich každodenních životů v místě jejich bydliště. Politika na této úrovni se tudíž vlastně nejvíce blíží onomu vysněnému ideálu demokracie, jen tedy s tím dodatkem, že v souvislosti s institucemi demokracie místo opozičních a vládních stran použijeme vhodnějších termínů opoziční a radniční blok, místo parlamentu raději použijeme termín zastupitelstvo a místo vlády užitíme příhodnějšího termínu rada. Ale jinak na této úrovni může být skutečně přímý systém organizovaných zájmů, ne pouze zprostředkovaný, na což kupříkladu poukazuje Stanislav Balík v textu s názvem *Metodologie výzkumu komunální politiky*. Od vzniku samostatné České republiky se tyto volby konaly již šestkrát a během této doby se volební systém pro tyto volby dvakrát změnil, a to zákonem z roku 1994 (č. 152) a zákonem z roku 2001 (č. 491).

Před změnou v roce 2001 byl na přepočítání hlasů na mandáty stanoven následující postup: „*dělí (se) celkový počet platných hlasů, který obdržela kandidátní listina postupně lichými čísly počínaje jednou, třemi, pěti atd. tak, aby počet dělicích operací odpovídal počtu kandidátů, kteří jsou na kandidátní listině*“ (§ 45). Tento postup odpovídá děliteli Sainte-Laguë (i když to v zákoně není přímo zmíněno) a zvýhodňuje malé a středně velké strany na úkor velkých. Po změně z roku 2001 je v zákoně stanoven postup, který odpovídá d'Hondtovu děliteli (i když tento zde opět není přímo zmíněn a který zvýhodňuje velké strany), následovně: dělí se „*postupně čísly 1, 2, 3 a dále vždy číslem o jedno vyšším tak, aby počet dělicích operací odpovídal počtu kandidátů, kteří jsou na kandidátní listině*“ (§45). Další velkou změnou, ke které došlo změnou zákona v roce 2001, bylo zavedení pěti procentní volební klauzule a v roce 1994 ještě došlo ke zpřísnění podmínek pro samostatné nezávislé kandidáty a nezávislé kandidátní listiny. Právě tyto změny volebního systému jsou hlavním důvodem pro výběr tématu práce, protože kvůli poslední zmíněné změně je teoreticky snazší ve městech s více než 14 300 obyvateli založit politickou stranu (pro jejíž založení je potřeba 1 000 podpisů) než registrace nezávislé kandidátní listiny, pro kterou počet potřebných podpisů od této hranice stoupá nad 1 000.

Dalším zdůvodněním výběru tématu práce je rovněž možnost občanů vstoupit do lokálních politických stran či kandidovat na jejich kandidátních listinách, pokud chtějí pozitivně a aktivně ovlivnit dění v místě svého bydliště a zároveň nechťejí kandidovat za

politickou stranu působící celostátně (např. za parlamentní stranu) právě např. kvůli oblíbenému heslu lokálních politiků, že chodníky nejsou pravicové ani levicové.

Lokální politické strany a jejich působení na stranické systémy bude zkoumáno empiricko-analytickou metodou na případu Zlínského kraje a měst zde se nacházejících. Pozornost bude primárně zaměřena na poslední konané volby, které se uskutečnily 10. a 11. října 2014. Tyto volby byly hlavně mediálně označovány za překvapivé a vychylující vládnutí na komunální úrovni z jakýchsi navyklých pořádků, ale taková označení jsou poněkud přehnaná, na což analýzou dat výsledků komunálních voleb poukazuje Stanislav Balík, Petr Gongala a Kamil Gregor v publikaci s názvem *Dvacet let komunálních voleb v ČR*. Spíše než ke změně totiž došlo ke zrychlení určitých trendů (neboli k tomu, že se určité trendy vyskytly dříve v malých obcích a na celkových dřívějších datech se to až tak moc nepromítlo), což můžeme ilustrovat na případu nezávislých či nestranických kandidátů a na výroku „*zastoupení nestranických subjektů ve všech obdobích s velikostí volebního obvodu klesá*“ a tento trend se zpožděním dorazil ve velké míře v roce 2014 i do větších měst, kde se podíl těchto kandidátů postupně zvyšuje. Největší procentní nárůst bylo ve větších městech možno pozorovat hlavně v rozmezí dvou posledně konaných komunálních voleb.

Hlavním cílem této práce bude určení konkrétních kritérií, na základě kterých bude provedena analýza lokálních politických stran působících ve městech Zlínského kraje. Dalším cílem bude rovněž zodpovězení následujících stanovených výzkumných otázek.

Jako hlavní výzkumná otázka této práce je stanovena následující:

Existují na lokální úrovni stranické systémy?

A na předchozí otázku pak navazující:

Narušily nově vzniklé strany či strany lokální tyto stranické systémy?

Jak můžeme charakterizovat tzv. lokální strany?

Na tyto výzkumné otázky se pokusím najít odpověď nejprve synchronním srovnáním (města ve Zlínském kraji) a následně i diachronním srovnáním (po sobě jdoucí volby od roku 1994 do roku 2014). Zlínský kraj byl vybrán z toho důvodu, že je mým rodným krajem. Hlavním společným rysem zde posledně konaných komunálních voleb byla zejména velká roztržitost politického spektra spolu se skutečností, že ve Zlínském kraji „*lidé volili skutečně komunálně*“ (Lebeda citován in Buček 2014), což bude dokázáno v páté kapitole této práce.

Pro zodpovězení těchto výzkumných otázek budou primárně využita data o výsledcích komunálních voleb ze serveru *volby.cz* Českého statistického úřadu spolu se změnami výše

zmíněnými volebními zákony a volebními programy úspěšných subjektů. Zde se bohužel skrývá možný problém, tedy že až na případ města Zlína (kromě STAN) se budeme muset spolehnout na ochotu politických stran a hnutí či zvolených zastupitelů tyto volební programy poskytnout, protože ne ve všech případech jsou dostupná na jejich webových stránkách.

Pokud se ještě vrátíme ke komunálním stranickým systémům, literatura na ně zaměřená je poněkud střídmá a většinou zahrnuje pouze jedny volby po změně volebního systému v roce 2001 (publikace *Komunální politické systémy* z roku 2003 a publikace s názvem *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích* z roku 2004), což pro účely této práce bohužel není dostačující. Ale jinak se literatura zaměřující se na komunální volby a obecně na komunální politiku postupně zlepšuje a nyní už je plnohodnotnou součástí politologických a sociologických výzkumů, jak poukazuje Ryšavý a Šaradín v úvodu publikace s názvem *Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě*. Nejstěžejnějším dílem týkající se této oblasti je jistě publikace Stanislava Balíka s názvem *Komunální politika*, v níž se zabývá vývojem českého komunálního systému od roku 1848 až po současnost a rovněž komparuje český komunální politický systém s ostatními středoevropskými zeměmi, které mají částečně společnou historii a též navazovaly na obecní zřízení z dob Rakouska-Uherska. V zásadě se dá hovořit o dvou přístupech k výzkumu komunální politiky v ČR, jak uvádí Stanislav Balík v textu *Metodologie výzkumu komunální politiky*. První z nich upřednostňuje pohled shora, jehož představiteli jsou Pavel Šaradín a Jaroslav Čmejrek, a zabývá se hlavně komunální politikou jako celkem, ovšem zároveň nezohledňuje místní specifika, zkrátka nahlíží na komunální úroveň jako nejnižší patro politiky. Druhým přístupem, jehož představiteli jsou především Petr Jüptner a Stanislav Balík, je přístup odrážející tezi Petra Fialy o počtu komunálních politik rovnajících se počtu obcí a který vychází z jednotlivých případových studií (tedy upřednostňuje pohled zdola). Takovýchto komunálních politik je podle teze Petra Fialy více než šest tisíc, čímž se český komunální systém řadí k nejroztržitějším v Evropě.

Tato práce je rozdělena do pěti na sebe navazujících částí, v první z nich je celá práce teoreticky ukotvena v souvislosti se stranickými systémy a vznikem politických stran. Ve druhé kapitole se přesuneme v čase a prostoru do let následujících po roku 1989 a do regionu střední a východní Evropy, čímž konkrétněji navážeme na první část s tím, že zde ještě bude definován a popsán vznik nových a regionálních politických stran. Ve třetí části se přesuneme o úroveň níž, tedy na lokální úroveň politiky, kde bude přiblíženo fungování obcí, popsán volební systém do obecních zastupitelstev a jeho změny od roku 1990, krátce se v této části také mj. pozastavíme nad přechodem k demokracii na lokální úrovni. Ve čtvrté kapitole bude pro potřeby této práce přesněji vymezena lokální politická strana a její kritéria, na jejíchž základě

bude provedena analýza lokálních subjektů a jejich vlivu na lokální stranické systémy v páté a zároveň poslední části.

S rozdělením práce souvisí i literatura zde použitá. V první kapitole bude čerpáno hlavně z dnes již klasických prací o stranických systémech v pojetí Maurice Duvergera, Giovanni Sartoriho a Jeana Blondela. Ve druhé části se od těchto klasiků přesuneme k autorům věnujícím se prostoru střední a východní Evropy, kterými jsou mj. Wolfgang Merkel věnující se demokratické konsolidaci v tomto prostoru, Vít Hloušek a Lubomír Kopeček zabývající se konfliktními liniemi zde působícími a Klaus von Beyme zaměřující se na konsolidaci stranických systémů. Rovněž v této části bude definována regionální politická strana (aby z ní později ve čtvrté části mohla být vyvozena definice lokální politické strany, která je jakýmsi jádrem našeho zájmu), přičemž bude primárním zdrojem text od Dawna Brancatiho, který se regionálním stranám dlouhodobě věnuje. Ve třetí kapitole je hlavním zdrojem zákon č. 128 z roku 2000 o obcích a dále také již několikrát zmíněné zákony o volebním systému do zastupitelstev obcí. Ve čtvrté části dojde k propojení druhé a třetí kapitoly a v kapitole poslední budou hlavním zdrojem data o výsledcích komunálních voleb ze serveru *volby.cz* Českého statistického úřadu a dále také e.mailová komunikace formou strukturovaných rozhovorů¹ s jednotlivými zastupiteli zvolenými na kandidátních listinách zkoumaných lokálních politických stran a taktéž webové stránky těchto stran a hnutí.

¹ Tyto otázky byly následující: „Proč jste se rozhodl pro kandidaturu na kandidátní listině této lokální strany?“ A dále, pokud se zastupitelé zvolení za tuto stranu nacházeli v opozici, následoval dotaz: „Podpořil byste návrh rady města, který by se týkal řešení dlouhodobě přehlíženého problému či návrh, který by vedl ke zlepšení každodenního života občanů ve městě?“ Pokud dotazovaní zastupitelé byli v radě města, dotaz se lišil: „Podpořil byste návrh opozice, který by se týkal řešení dlouhodobě přehlíženého problému či návrh, který by vedl ke zlepšení každodenního života občanů ve městě?“

1. Teorie stranických systémů

Mezi politickými stranami v systému se vytvářejí vztahy (vyjma systémů s jedinou stranou), formy a možné způsoby² koexistence těchto stran určují systém stran dané země a tento systém zůstává během dlouhého období stabilní. Stranický systém je v současnosti rozhodující pro pochopení politických režimů a jejich reálného fungování (Novák 1997: 45-46). Stranické systémy a jejich typologie byly ve velkém rozsahu určovány vnějšími faktory, které úzce souvisely s nezbytností reagovat na proměny útvarů zkoumaných v politologických výzkumech, nebyly určovány pouze faktory z hlediska teorie systémů politických stran vnitřní povahy (Fiala, Strmiska 2009: 139).

Francouzský politolog Maurice Duverger kladl důraz na stranické systémy, které jsou důležitější k pochopení fungování politických systémů než např. ústavní pořádky. Rozlišoval skutečný bipartismus od pseudobipartismu a od tzv. paradualistického systému (systému dvou a půl stran), v případě multipartismu odlišoval skutečný multipartismus od bipolárního či zdánlivého multipartismu (Duverger citován in Novák 1997: 83, 85, 253).

Skutečným bipartismem má na mysli systém britského typu, kde jsou strany disciplinované neboli tuhé, kdežto v pseudobipartismu amerického typu jsou strany pružné neboli neukázněné. V praxi se to projevuje tak, že ve skutečném bipartismu každá strana vyžaduje hlasovací kázeň po svých poslancích, díky čemuž se vláda může spolehnout na soudržnou a trvalou většinu, a proto je vláda daleko stabilnější než v pseudobipartismu, kde se může vládní kabinet potýkat s podobnými problémy s vládnutím jako v multipartismu (např. nejisté většiny, které se obvykle musí utvářet nad každým problémem) (Tamtéž: 85). Tzv. paradualistický systém charakterizuje Duverger jako systém, kde „*dvě velké strany ovládají politický život, aniž by však mohly získat jedna nebo druhá sama většinu. Jsou tedy nuceny buď se spojit do koalice s třetí stranou, nebo utvořit alianci mezi sebou*“ (Duverger citován in Novák 2003: 26). Tento systém fungoval například ve Spolkové republice Německo (až do roku 1983, kdy na scénu vstupuje strana zelených), kde existovaly dvě velké strany – na levici SPD a na pravici CDU-CSU, ale ani jedna strana nemohla vládnout sama, musela se spojit s menší středovou stranou FPD.

Zdánlivým neboli bipolárním multipartismem nazývá Duverger stabilní systém, který je podobný bipartismu s tím rozdílem, že „*místo dvou sjednocených stran proti sobě stojí dvě federace stran, jejichž síla značně závisí na stupni disciplinovanosti a organizovanosti*“

² Např. počet stran, jejich ideologie, jejich vnitřní struktury, poměrná velikost stran a jejich koalice (Novák 1997: 45).

příslušných stran“ (Duverger citován in Novák 2015: 34). Takovýto systém se v podstatě jen zdá být multipartismem, za kterým se ve skutečnosti ukrývá bipolarita. Příkladem této bipolarity je Nizozemsko, kde byl v letech 1868-1925 systém pevnější a stálejší než americký bipartismus. Podobná situace nastává ve skandinávských zemích, kde se pravicové a centristické strany spojují proti sociální demokracii (Duverger citován in Novák 2015: 34).

Duverger také přišel s konceptem dominantní a predominantní strany ve stranických systémech, tedy systém s dominantní stranou a systém s predominantní stranou. Pokud je v systému predominantní strana, většinou se jedná o bipartismus či multipartismus, tedy pluralitní systém, ve kterém nedochází po dlouhou dobu k alternaci stran, protože jedna strana je po dobu delší než tři volební období po sobě úspěšná v získávání nadpoloviční většiny mandátů. Důležitá je zde opozice, protože tato predominantní strana může kdykoli svou pozici ztratit a může být nahrazena jinou stranou. (Duverger citován in Novák 1997: 67). Predominantní stranu bylo možné nalézt v bipartismu Velké Británie³. Dominantní strana má tyto základní charakteristiky: je větší než ostatní strany v systému, po několika volebních obdobích získává větší počet mandátů než ostatní strany, ale ve srovnání s predominantní stranou zde roli hrají také sociologické prvky, tedy že ideologie a metody této strany jsou výrazem své doby a zároveň je tato strana veřejným míněním považována za dominantní. Typickým příkladem dominantní strany jsou sociálně-demokratické strany ve skandinávských zemích, kde spadají vjedno s vývojem doleva (Duverger 2016: 334-336).

Duverger se dále zabýval vlivem volebních systémů na systémy stranické, které specifikoval do tří tezí – tzv. Duvergerových zákonů – kdy v prvním případě proporční systém vede k systému mnoha stran, které jsou tuhé neboli ukázněné (stranicky disciplinované), nezávislé a obvykle stabilní (v čase se příliš nemění) (Tamtéž: 60). Příklady je mnoho – Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Itálie či Švédsko. Kvůli velikosti volebních obvodů toto pravidlo ovšem neplatí pro Španělsko, kde proporční volební systém vykazuje spíše většinové výsledky, kde se až do voleb v roce 2015 u moci střídaly dvě strany: Partido Popular (PP) a Partido Socialista Obrero Español (PSOE). V posledních volbách došlo k oslabení těchto dvou stran, přičemž úspěch zaznamenaly především dvě nové strany, a to Podemos a Ciudadanos.

V druhém případě dvoukolový většinový systém vede také k systému mnoha stran, ovšem tyto strany jsou pružné čili nedisciplinované, závislé a relativně stabilní. Pátá Francouzská republika je typickým příkladem. Třetí pravidlo se zakládá na tvrzení, že

³ V letech 1979-1997 byla predominantní Konzervativní strana (celkem čtyři volební období) (viz parties-and-elections.eu).

jednokolový většinový systém vede k bipartismu neboli alternaci dvou velkých nezávislých stran (Tamtéž: 60). Zde je typickým příkladem Velká Británie, kde se u moci střídají konzervativci a labouristé. Po volbách v roce 2010 ale došlo k menšímu vychýlení, protože konzervativci museli utvořit koalici s liberálními demokraty.

Potvrdit či vyvrátit nebo otestovat tyto „zákony“ se snažilo mnoho politologů. Např. Douglas Rae zkoumal 117 voleb ve 20 zemích. Ve výzkumu se mu v podstatě potvrdilo, že většinový jednokolový systém vede k bipartismu, jen tuto tezi doplnil, že nemusí platit při existenci silné lokální menšinové strany, aby sem vtěsnil Kanadu a Rakousko. (Rae citován in Fiala 2004: 54). Giovanni Sartori se snažil Duvergerovy teze více specifikovat a vytvořil čtyři nové zákony, např. u třetího Duvergerova zákona stanovil dvě podmínky, které musí být dodrženy, aby tento zákon platil, těmito podmínkami je existence rovnoměrného voličského rozptylu a existence strukturovaných stran (Sartori 2001: 59-60), což je v podstatě tím, co Duverger nazývá tuhostí a stabilitou. Klíčovým rozdílem mezi těmito autory je skutečnost, že zatímco Duverger svou třetí tezi vztahuje primárně k mikrosystémové rovině (jednotlivé jednomandátové obvody) a nepředkládá dostatečně teoreticky zdůvodněné posouzení vazby mezi jeho mikro a makrosystémovým účinkem, Sartori ve svém prvním zákonu představuje předpoklad makrosystémového efektu volební systém „prvního v cíli“ (Duverger, Sartori citováni in Strmiska 2004: 68-69). Oba autory později kritizoval Dieter Nohlen, jehož kritika v prvním případě cílila na skutečnost, že Rae předložil jen jakousi statistickou korelaci a nepokoušel se přezkušovat kauzální vztahy mezi volebním a stranickým systémem, což by bylo potřebné pro potvrzení Duvergerových zákonů. Sartoriho kritizoval kvůli jeho zákonům, které označil za příliš deterministické s tím, že z nich nemůže vzejít nic jiného, než předpokládané výsledky (Nohlen citován in Fiala 2004: 58-59). Kritiky Duvergerových zákonů jsou také Stein Rokkan a Seymour M. Lipset, kteří nevidí žádnou souvislost mezi volebním systémem a počtem stran, jelikož strany podle nich velmi zjednodušeně řečeno „vznikají“ podél štěpných linií, na kterých jsou „zmrazeny“ (Lipset, Rokkan citováni in Fiala 2004: 56). Štěpným liniím Rokkana a Lipseta bude věnována pozornost v později v této části.

Už sám Duverger uznal, že žádná z těchto tezí není zákonem v pravém slova smyslu, i když se mu nejvíce blíží třetí teze o většinovém jednokolovém systému vedoucím k bipartismu. Formulace v těchto zákonech „*postihují jen základní tendence a (..) nezahrnují všechny formy vlivu volebního systému na stranické systémy*“, a proto „*mohou sloužit pouze k předběžné a celkové orientaci*“ (Duverger 2016: 230). Také použil přirovnání, kdy není volební systém „motorem“, ale spíše jen brzdou či plynem. (Duverger citován in Novák 2015: 7, 29). Pokud to vyjádříme jinými slovy, volební systém „*není hlavní příčinou, ale spíše zvyšuje*

nebo snižuje pravděpodobnost, že se ten či onen stranický systém, způsobený jinou příčinou, dlouhodobě udrží“ (Novák 2015: 29). S tímto výrokem se lze ztotožnit, pokud se zároveň přihlédne ke konkrétním sociálně-politickým specifikám⁴ dané země⁵.

Italský politolog Giovanni Sartori je toho názoru, že nelze stranické systémy rozlišovat jen na základě počtu na jednostranické, dvoustranické a vícestranické systémy, důležitá je podle něj ideologická vzdálenost stran. Na počtu stran záleží z toho důvodu, že ukazuje důležitou vlastnost politického systému, a to rozsah polarizace, koncentrace nebo rozptýlení politické moci (Sartori 2005: 123-124, 131-132). Z počtu relevantních stran vylučuje strany, které nemají ani koaliční potenciál⁶, ani vyděračský potenciál⁷. Podle těchto podmínek klasifikuje strany do sedmi systémů.

Za nedostatečné považuje systémy s nálepkou jediné strany, a proto je rozděluje do tří odlišných systémů: systém jediné strany v přesném slova smyslu, následuje systém hegemonické strany a systém predominantní strany. Systém jediné strany (unipartismus) Sartori charakterizuje existencí jen jedné strany, která „*vetuje jakýkoli druh stranického pluralismu*“ (Tamtéž: 224). Příkladem takového systému je Portugalsko do roku 1974. V systému s hegemonickou stranou jiné strany mohou existovat jako druhořadé. Hegemonickou stranou byla také strana PRI v Mexiku až do 90. let (Tamtéž: 235, 238). Systém s predominantní stranou se liší od předchozího typu tím, že strany v systému mohou soutěžit s predominantní stranou, i když to nemusí být vždy efektivní, je to tedy „*systém více než jedné strany, v němž nedochází ke střídání*“ (Tamtéž: 211). Predominantní je strana tak dlouho, dokud se jí daří získávat podporu vítězné většiny voličů. Sem Sartori zahrnuje např. Norsko a Švédsko a jejich sociálně-demokratické strany.

Sartori dále stanovuje pravidla pro dvoustranický systém, ve kterém dvě strany mohou soupeřit o absolutní většinu křesel, přičemž jedna z těchto stran uspěje a získá dostatečnou parlamentní většinu, a zároveň chce tato strana vládnout sama. Konečnou podmínkou je pak skutečnost, že je očekávána alternace stran u moci. (Tamtéž: 202). Typicky sem patří Velká Británie a Spojené státy americké, před změnou volebního systému na začátku 90. let zde patřil také Nový Zéland.

⁴ I sám Duverger připustil, že pouze samotné volební systémy nevyvolávají určité procesy (jako např. usnadňování nárůstu počtu stran nebo bránění zvyšování počtu stran). Za stejně důležité jako volební systémy považoval následující faktory: „*situace v národní společnosti, ideologie, a především socioekonomické struktury*“ (Duverger 2016: 230).

⁵ Např. Malta, kde se ve volbách používá metoda jednoho přenosného hlasu, což je poměrná volební formule, a přesto zde nevede k multipartismu, ale k bipartismu (Sartori 2001: 53; Chytílek et al. 2009: 229).

⁶ Koaliční potenciál má strana, která je potřebná a užitečná pro možnou koaliční většinu (Sartori 2005: 127).

⁷ Vyděračský potenciál má strana, která je schopná blokovat určité typy koalic či komplikovat politiku při přijímání legislativy právem veta. V praxi tento pojem podle Sartoriho splývá s antisystémovou stranou (Tamtéž: 128).

Za stejně nevyhovující považuje vícestranické systémy, proto je rozděluje na systém umírněného pluralismu, systém polarizovaného pluralismu a atomizovaný systém. Systém umírněného pluralismu je roztržštěný či fragmentovaný, ale nikoli polarizovaný. Mezi stranami v systému je relativně malá ideologická vzdálenost (Tamtéž: 132, 192). Lze najít podobnost s dvoustranickým systémem v tom smyslu, že místo dvou stran je tady „*bipolární seskupení alternativních koalicí*“ (Tamtéž: 191). Typické je bipolární koaliční uspořádání a dostředivá soutěž. V tomto systému chybí relevantní a/nebo výrazné antisystémové strany, všechny strany jsou možnými členy vládních koalic. Nedochozí ke vzniku oboustranné opozice, všechny nevládnoucí strany se mohou sjednotit do opozice unilaterální. Sartori sem řadí Spolkovou republiku Německo, Nizozemí či Dánsko (Tamtéž: 191-192, 195). Systém polarizovaného pluralismu je fragmentovaný a zároveň polarizovaný. Hranice odlišení od přechozího systému je kolem pěti a šesti stran. Je nutné zmínit dva hlavní charakteristické rysy jako je přítomnost relevantních antisystémových stran a s ní související existence dvoustranných opozic, které se navzájem vylučují a nedochází k jejich spojení do jedné opozice jako u předchozího typu (Tamtéž: 136, 138). Příkladem takovéto dvoustranné opozice je existence dvou antisystémových stran v České republice v letech 1992-1998, a to Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM) a Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa (SPR-RSČ). Atomizovaný systém klasifikuje jako určitý vymezující bod či práh, za kterým počet stran (ať je jich deset nebo i více) nehraje skoro žádnou roli (Tamtéž: 131). Příkladem atomizovaného systému je existence velkého počtu stran v Polsku po roce 1990 před zavedením uzavírací klauzule.

Jean Blondel zastává názor, že při zkoumání stranických systémů je vyžadováno vzít v úvahu pět proměnných, a to počet stran, jejich poměrnou velikost, jejich ideologické charakteristiky, sociální povahu klientely těchto stran a charakteristiku jejich organizace a vedení (Blondel citován in Novák 1997: 45-46). Na základě vzájemné velikosti stran rozděluje stranické systémy následovně: bipartismus dokonalý a nedokonalý (systém dvou a půl stran), multipartismus dokonalý a nedokonalý (s dominující stranou).

Dokonalý bipartismus je systém dvou stran (tyto strany mají tendenci být v rovnováze), který je doprovázen relativně stabilními vládami (ve srovnání s ostatními typy jsou tyto vlády nejdelšího trvání). Zároveň tento systém zvyšuje pravděpodobnost, že ideologie konkrétní vládnoucí strany se prosadí v politické kultuře. Ze západních demokracií, kterými se Blondel zabývá, sem v 60. letech 20. století patřilo pět států, a to Spojené státy americké, Nový Zéland, Austrálie, Velká Británie a Rakousko (Blondel 1968: 185, 196, 198-199). Nedokonalý bipartismus je charakteristický existencí dvou hlavních stran a mnohem menší třetí strany, která

je nezbytná pro vytvoření koalice. Vlády oscilují mezi jednostranickými a velkými koalicemi, které vnášejí do tohoto uspořádání pružnost, která umožňuje vyhnout se nereprezentaci nebo podreprezentaci některých skupin. Blondel ještě dodává, že tyto systémy dvou a půl stran obvykle nepřetrvávají, protože jsou ve své podstatě přechodovými/tranzičními (a tedy nestabilními) formami stranických systémů. (Tamtéž: 185, 195, 197-198). V podstatě je nedokonalý bipartismus tím, co Duverger nazývá paradualistickým systémem, příklad už byl uveden výše.

V dokonalém multipartismu není žádná dominantní strana, větší počet stran hraje důležitou roli v politickém procesu, zároveň se zde ukazuje jakýsi vzor politického chování, ve kterém jsou tři až čtyři strany stejně dobře a rovnoměrně rozmístěny, aby zformovaly koalici. Délka trvání vlád je v těchto systémech nejkratší. Podle Blondela sem patří Nizozemí, Švýcarsko, Francie a Finsko (Tamtéž: 186-187, 198). Nedokonalý multipartismus neboli systém s dominantní stranou je typický tím, že jedna strana je po několik volebních období výrazně silnější než ostatní strany. Dominantní strany v těchto systémech mají tendenci být levicové nebo pravicové, nenacházejí se ve středu politického spektra. (Tamtéž: 189). Dlouhodobě se sem řadí Švédsko, Norsko a Dánsko s jejich sociálně demokratickými stranami (stejně jako Sartori tyto země zařazuje k systému predominantní strany, jak už bylo zmíněno výše).

Pokud se zabýváme stranickými systémy, je podle Sartoriho vhodné jít o úroveň níž, než je politická strana. V této souvislosti uvádí citát, se kterým se zcela ztotožňuje a který tuto skutečnost dobře charakterizuje a zní takto: politická strana uvnitř a sama o sobě je „*miniaturní politický systém. Má mocenskou strukturu, (...) má zastupitelský proces, volební systém a vnitřní procesy pro doplnění vůdců, definování cílů a řešení vnitřních systémových sporů. Strana je především rozhodovací systém*“ (Eldersveld citován in Sartori 2005: 78). To, jak politická strana funguje, může souviset s tím, jak strana vznikla. V souvislosti se vznikem stran existují dva přístupy: institucionalistický a historickokonfliktní přístup.

S institucionalistickým přístupem je neodmyslitelně spojován Maurice Duverger, který dává do souvislosti původ stran se vznikem parlamentu a s rozšiřováním volebního práva, rozlišuje původ stran na volební a parlamentní, a na mimoparlamentní a mimovolební (Duverger citován in Novák 1997: 24). Na půdě parlamentu vznikají liberální a konzervativní strany (shora dolů, mají slabší organizační strukturu), mimo parlament dochází ke vzniku křesťansko-demokratických stran a socialistických stran (lépe organizované díky převzetí organizační struktury od předchozích institucí – církve a odborů). Duverger ještě rozlišuje fakt, zda strana vznikla ve volebním procesu nebo z předem existující instituce, což má podle něj

dlouhodobý dopad na organizační strukturu stran, a proto navrhl základní typologii na masové strany a na strany kádrů, přičemž hlavní rozdíl mezi těmito typy není v počtu členů, ale v rozdílné struktuře. V masových stranách má hlavní význam počet členů, a to ze dvou hledisek – politického (úkolem výchova dělnické třídy) a finančního (masové strany se v minulosti hospodářsky opíraly především o členské příspěvky). Cílem strany kádrů bylo naproti tomu shromáždit výrazné osobnosti tří typů: charismatické osobnosti, jejichž úkolem bylo získat hlasy voličů; následují specialisté, kteří rozumí obsahu politiky a jejichž úkolem by bylo udržení voličů; a mecenáši, kteří by činnost strany sponzorovali. Rozhodující není kvantita jako u masových stran, ale kvalita (Tamtéž: 31).

Tuto Duvergerovu typologii ještě po druhé světové válce doplnil Otto Kirchheimer o tzv. catch-all party (na tento typ strany „pro všechny“ se postupně přeměnily masové strany), úkolem této strany je oslabovat konflikty a klást důraz na to, co spojuje (Kirchheimer citován in Novák 1997: 33). Současně docházelo i ke změnám uvnitř stran kádrů, které podle Jeana Charlota vyústily v „stranu voličů“, která se opírá především o voliče (nikoli o osobnosti nebo aktivisty) (Charlot citován in Novák 1997: 33-34). Podle Nováka mezi těmito stranami není v podstatě žádný rozdíl, protože ve 20. stol. mají tendenci ke sblížení a rozdíly mezi nimi se postupně zmenšují (Novák 1997: 34). Richard Katz a Peter Mair v 70. letech přicházejí s pojmem „kartelová strana“, tyto strany jsou více a více propojeny se státem, který je financuje, a proto tyto relevantní strany spolupracují a vytváří kartel stran (Katz, Mair citováni in Novák 1997: 34).

Institucionalistický přístup se může doplňovat s historickokonfliktním, jehož zastáncem je Stein Rokkan, podle něj se strany zrodily z hlubokých dlouhodobých historických společenských konfliktů, konstelace těchto konfliktů v Západní Evropě plyne ze dvou historických událostí – z průmyslové a národní revoluce, přičemž každá revoluce rozdělila společnost do dvou dimenzí, funkčních a teritoriálních, dohromady vznikly čtyři štěpení. (Rokkan 1968: 198-199, 202). Průmyslová revoluce, která nejdříve propukla ve Velké Británii, probíhala v Evropě od 18. do 19. století a měla za následek rozšíření průmyslových technologií. Obyvatelstvo se přesunuje do nově zbudovaných měst, čímž dochází k rostoucí síle měst, proti čemuž bojuje venkov. Národní revoluce má počátek ve francouzské revoluci v roce 1789 (Mjøset 2000: 390). „Produktem“ národní revoluce jsou dvě skupiny států – ty, které se odštěpily od velkého celku (Rakousko) a ty, které se sjednotily (Itálie, Německo).

U štěpné linie vzniklé v důsledku průmyslové revoluce dochází na funkční dimenzi ke konfliktu vlastníci versus pracující, což má za následek vznik buržoazních (podle Duvergerovy typologie strany kádrů) a dělnických stran (podle Duvergera jsou to masové strany), na

teritoriální dimenzi dochází ke konfliktu město versus venkov, což přináší vznik agrárních stran, které chrání zájmy venkovského obyvatelstva. U štěpné linie mající původ v národní revoluci dochází na funkční úrovni ke konfliktu církev versus stát, a vznikají křesťanské a sekularistické strany. Státy vzniklé na národnostním principu se snaží církev zbavit vlivu na politiku (značně posíleno procesem sekularizace v 19. a 20. století), což vede k poptávce po nové instituci hájící zájmy křesťanů a dochází ke vzniku křesťansko-demokratických stran. Na teritoriální úrovni z konfliktu centrum versus periferie vznikají centralistické a autonomistické (regionální, etnické a jazykové) strany (Rokkan citován in Novák 1997: 40-41). Příkladem stran vzniklých na této štěpné linii (Viedeň versus České země) je Národní strana a Národní strana svobodomyšlná v Rakousku-Uhersku.

2. Vznik nových politických stran a vytváření regionálních stran

2.1. Konsolidace demokracie v zemích střední a východní Evropy

Přesuneme-li se v čase a prostoru, po pádu komunismu vznikalo v zemích střední a východní Evropy mnoho stran, nejdříve ale muselo dojít ke konsolidaci demokratických systémů, a právě tím se zabývá Wolfgang Merkel, který ve svém výzkumu vychází z teze, že konsolidace demokracie v zemích střední a východní Evropy byla nezvykle rychlá (i když stále ještě nemůžeme hovořit o demokraciích západního typu). Stanovuje čtyři úrovně, na kterých je rozhodnuto o šancích na konsolidaci celého politického systému: ústavní konsolidace, konsolidace reprezentace, konsolidace politického chování a demokratická konsolidace politické kultury. Ústavní konsolidace odkazuje ke klíčovým ústavně založeným institucím jako je hlava státu, volební systém, a výkonná, zákonodárná a soudní moc. Je dokončena ze všech úrovní nejdříve a zároveň ovlivňuje druhou, třetí a čtvrtou úroveň, jelikož stanoví normy, které následně formují struktury konkrétního systému (Merkel 2008: 14, 23, 26-27).

Druhá úroveň, tedy konsolidace reprezentace, se zabývá územní a funkcionální reprezentací zájmů, týká se tedy primárně politických stran a zájmových skupin. Činy těchto aktérů pomáhají určovat to, jak jsou normy a struktury z předchozí úrovně konsolidovány a jestli negativně nebo pozitivně ovlivňují chování těchto aktérů v následující úrovni (Tamtéž: 14).

Konsolidace politického chování se týká neformálních politických aktérů, jako je armáda, velcí vlastníci, finanční kapitál, podnikatelé nebo radikální hnutí. Úspěch konsolidace na první a druhé úrovni je zásadní v rozhodování, jestli tito aktéři budou sledovat své zájmy v rámci demokratických institucí nebo mimo ně. Pokud jsou první tři úrovně konsolidovány, stanou se klíčovými pro vznik občanské společnosti, která stabilizuje demokracii (Tamtéž: 14).

Čtvrtá úroveň souvisí s faktem, že konsolidace demokratického politického systému končí se vznikem občanské kultury, která je sociokulturní substrukturou demokracie. Tento proces může trvat celá desetiletí a může být ukončen pouze generační výměnou. Konsolidovaná občanská společnost imunizuje první tři úrovně (pokud jsou ohroženy vnějšími krizemi) a pouze pokud jsou všechny úrovně konsolidovány, můžeme hovořit o demokracii odolné vůči krizím (Tamtéž: 14-15).

2.2. Konfliktní linie v zemích střední a východní Evropy a konsolidace stranických systémů

V souvislosti s pádem komunismu se v zemích střední a východní Evropy vytvářejí ve spojitosti s konfliktními liniemi transformace nové politické strany. K těmto konfliktním liniím

patří štěpná linie komunismus versus antikomunismus, socio-ekonomická a nacionalistická štěpná linie. (Hloušek, Kopeček 2008: 519-521). Hlavním problémem linie komunismus versus antikomunismus je spor o povahu režimu, což má za následek soupeření komunistických stran s nově vzniklými hnutími typu fóra (např. Občanské fórum a Verejnost' proti násiliu v Československu). Tato konfliktní linie obvykle zaniká s prvními svobodnými volbami, ale může se projevovat např. v diskuzích o lustracích. Socio-ekonomická štěpná linie vychází z konfliktu vlastníci versus pracující ze sporů o podobu, rozsah a rychlost privatizace státního majetku a liberalizaci ekonomiky. Tento konflikt pokračuje mezi vítězi a poraženými ekonomické transformace a současnému českému stranickému systému dominuje a zatím ho neohrožují nová témata. Tato socioekonomická linie se velmi podobá těm v západní Evropě (Hloušek, Kopeček 2008: 521-522, 524, 529-530).

Nabízí se otázka, nakolik je rozpor komunismus versus antikomunismus skutečně konfliktní linií, jelikož klasické konfliktní linie Rokkanovského typu vycházejí (jak už bylo zmíněno výše) z hlubokých a dlouhodobých historických společenských konfliktů.

Nacionalistická štěpná linie zahrnuje Rokkanův konflikt centrum versus periferie a může vzniknout ze tří příčin: pokud existuje etnická menšina nebo specifický region (snaha zajistit si specifické postavení či respekt provokuje odpor většinové populace, příkladem mohou být Maďaři na Slovensku nebo Moravané a vznik Hnutí za samosprávnou demokracii-Společnost pro Moravu a Slezsko), nebo jestliže existuje sousední stát či národ, který je vnímán jako nepřítel (Německo pro některé Čechy, Maďarsko pro hodně Slováků) anebo jestli existuje fundamentální spor o žádoucí podobu státu mezi nacionalisty a příznivci více občansky orientované konstrukce státu (Slovensko). Z této štěpné linie vznikají strany národních menšin, regionální formace a nacionalistické formace s celonárodním posláním (Tamtéž: 520-524).

Klaus von Beyme přidává charakteristiku konsolidace stranických systémů ve střední a východní Evropě ve dvou kategoriích, kdy první je vymezení se v určité štěpné linii a druhou je organizovaná struktura – minimum násilí a extremismu, souhlas s rozdělením práce mezi zájmové skupiny a strany, existence minimální členské základny, normální volatilita a efektivnost stran v budování koalic. Odražení určité štěpné linie v programu strany bývá obvykle dokončeno v období demokratizace (Beyme 2001: 138-139, 142).

Beyme dále odlišuje tři typy stran, a to strany staré a historické (některým těmto stranám se dokonce podařilo vstoupit do vládních koalic, i když v nich hrály spíše menší roli), strany post-komunistické a nové strany (vznikaly po rozpadu stran typu fóra). V procesu konsolidace jsou viditelné dva tábory stran – reformující socialisté a demokratický tábor, které se štěpí do osmi konfliktních linií a z těch může vzniknout podle Beymeho až šestnáct typů stran. Nikde

se samozřejmě neprojevují všechny štěpné linie najednou. Je však nutné zmínit, že konflikt vlastníci versus pracující se v zemích střední a východní Evropy vyvíjel jinak než v západní Evropě v Rokkanově pojetí. I když byl tento konflikt po čtyřicet let zdůrazňován komunistickou ideologií, zůstal neúplný kvůli neexistenci strany zastupující zájmy vlastníků. Na druhou stranu, do popředí se dostal konflikt centrum versus periferie, který vyústil ve vznik regionálních a etnických stran (Tamtéž: 142-143, 144-145).

2.3. Nové politické strany

Stabilní stranické systémy jsou zásadní pro demokratickou konsolidaci. Přesto v zemích střední a východní Evropy je vznik nových stran, které jsou úspěšné ve volbách, častým jevem, ovšem hojný vznik nových a úspěšných stran oslabuje rozvoj stabilního spojení mezi stranami a voliči. S důsledky pro kvalitu reprezentace a vládnutí, nové strany nepředstavují nějakou náhodnou chybu v soutěži politických stran, tyto strany a jejich úspěch dohromady určují politické procesy v rozvoji stranického systému a v konsolidaci demokracie. Jsou integrální součástí soutěže o voliče v nových demokraciích (Tavits 2008: 113-114).

Konceptu nových stran v České republice se věnuje Seán Hanley, který vychází z typologie nových stran v západní Evropě od Paula Lucardieho. Tato typologie vychází z původu a role, kterou si nové strany zvolily a dělí je do tří typů na mluvčí, očišťovatele a proroky. První typ, tedy mluvčí, reprezentuje dosud nereprezentované a opomíjené zájmy, typickým příkladem jsou moravské regionalistické strany (tyto strany reprezentovaly novou listopadovou vlnu moravského regionalismu a nacionalismu⁸) a strana Důchodci za životní jistoty (jak už název vypovídá, cílem bylo zastupovat zájmy důchodců, prosazování a obhajoba životních jistot); očišťovatelé se snaží vyjádřit principiálnějšími a autentičtějšími formami existující stranické tradice, příkladem může být TOP 09 (jedním z cílů bylo nabídnout opravdovější konzervatismus oproti ODS či KDU-ČSL) nebo Unie svobody (snažili se získat voličskou podporu zdůrazňováním role morálky spolu s důrazem na „vyšší“ hodnoty); a konečně snahou proroků je vnášet do stranické soutěže nová ideologická témata, příkladem takovýchto stran je Strana zelených (prosazování politiky odpovědné k lidem i přírodě) nebo Suverenita⁹ (Lucardie citován in Hanley 2011: 118). Ještě k těmto typům lze přidat strany, kterým chybí jakákoli konvenční ideologie nebo volba klientely, takovéto strany jsou poháněny

⁸ Např. cílem Hnutí za samosprávnou demokracii-Společnost pro Moravu a Slezsko bylo „rehabilitovat Zemi moravskoslezskou, zrušenou Komunistickou stranou Československa (...) a obnovit ji v jejích historických hranicích“ (Fiala, Mareš, Pšeja: 361).

⁹ Euroskeptická strana, která chápe obranu zájmů ČR před Evropskou unií jako ideologii, která překračuje rozdíly mezi pravíci a levíci, proto se řadí k prorokům (Hanley 2011: 125).

jakýmsi „projektem novosti“, jejich mottem bývá „*očištění politického života země, např. od korupce*“ a tyto strany „*zůstávají v ideologickém mainstreamu a nejsou antisystémové*“ (Sikk citován in Hanley 2011: 118).

Jelikož první svobodné volby ve střední a východní Evropě bývají vnímány jako referenda o změně režimu a ve stranickém systému ještě nejsou strany, které lze považovat za etablované, Hanley se zabývá novými politickými stranami až od voleb v roce 1992. Na základě odlišných definic nových stran, kdy Sikk zastává názor, že nové strany jsou ty, které poprvé soutěží ve volbách a řadí sem také mimoparlamentní strany, podle Tavits jsou těmito stranami nové soutěžící a odštěpené formace (Sikk, Tavits citováni in Hanley 2011: 120), Hanley rozděluje nové strany následně do tří kategorií na strany, které prvně soutěží ve volbách, dále na strany, které se odštěpily od zavedených stran a dále na stabilní malé strany, které se už dříve zúčastnily voleb, ale nikdy samostatně nezískaly zastoupení v parlamentu (Hanley 2011: 119-121).

Nárůst nových stran účastnících se voleb zaznamenává Hanley především v roce 2002 a nadále se počet těchto stran drží na relativně vysoké úrovni. Voličská podpora těchto stran se pohybuje mezi 11 a 12 %. Výjimkou je rok 1998, kdy se do parlamentu dostala Unie svobody, a „zemětřesení“¹⁰ v roce 2010. V porovnání s ostatními typy nových stran jsou strany vzniklé odštěpením relativně vzácné, pokud se však nové strany utvoří okolo významných členů z odštěpených stran (Unie svobody založená bývalými politiky ODS či TOP 09 založená bývalými politiky z KDU-ČSL), obvykle tyto strany dosahují okamžitého úspěchu ve volbách. Tyto strany a stabilní malé strany jsou úspěšnější než strany zbrusu nové (Tamtéž: 121-122). Některé nové strany nyní procházejí tzv. inkubačním obdobím, kdy se ještě neangažují na celostátní úrovni, ale budují si organizační strukturu a důvěryhodnost na místní úrovni, kdy jsou jejich uskupení od začátku utvářena v komunální nebo regionální politice (Tamtéž: 128). Typickou stranou, která nejprve uspěla na regionální úrovni a až poté na celostátní, jsou Starostové a nezávislí (STAN).

2.4. Regionální politické strany

Regionální strany jsou přítomny v téměř všech zemích na světě a na téměř každém stupni vládnutí. Tyto strany mají velký vliv na vládu, zlepšují demokracii zastupováním skupin, které by jinak byly podprezentovány, někdy tyto strany také upevňují etnické a regionální

¹⁰ Před volbami v roce 2010 byl stranický systém ČR poměrně konsolidovaný, ale těmito volbami byl úplně rozvrácen, hlavně v důsledku úspěchu dvou zcela nových stran TOP 09 a Věcí veřejných, přičemž došlo k oslabení dvou hlavních etablovaných stran ODS a ČSSD (Hanley 2011: 130). Nutno poznamenat, že podobná situace nastala i po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 (úspěch nového hnutí ANO 2011).

identity a tvoří poptávku po autonomii nebo nezávislosti. Regionální strany mají svůj původ v regionálně působící sociální štěpné linii. Ve stranickém systému se vyskytují, protože některé regiony uvnitř státu mají jedinečné zájmy a starosti, které nemohou být nebo nejsou dostatečně adresovány existujícími stranami. Zatímco regionální štěpné linie mají významný vliv na regionální strany, nevysvětlují plně jejich sílu. Příkladem může být bývalé Československo, které mělo silné regionální strany, ale slabé regionální štěpné linie. Opačným příkladem je Rumunsko, které má slabé regionální strany, ale silné regionální štěpné linie. (Brancati 2007: 135-136; Winter citován in Brancati 2007: 135).

Tudíž štěpné linie nejsou automaticky přeměněny ve stranické systémy. Jestli jsou či nejsou přeměněny, závisí na mnoha faktorech, ale především na roli politiků a politických institucí. Jednou z nejdůležitějších institucí je politická decentralizace¹¹, která pobízí jak politiky k založení regionálních stran, tak voliče, aby tyto strany volili, protože decentralizovaný systém má regionální legislativy, ve kterých mají regionální strany větší možnost vládnout než na celostátní úrovni. Politická decentralizace se týká rozdělení politické autority mezi více úrovní vládnutí, ve kterém je každá úroveň demokraticky volena a může se nezávisle rozhodovat v alespoň jedné záležitosti. Tato nezávislá rozhodovací pravomoc znamená, že různé úrovně vládnutí mohou vydávat a schvalovat zákony a stanovovat politiku týkající se některých záležitostí. Většinou má vláda na celostátní úrovni kontrolu nad politickými záležitostmi, které těží ze společné politiky ve všech částech země nebo nad těmi záležitostmi, které podjednotky státu nemohou zajistit samy, jako je obrana, zahraniční záležitosti a imigrace. Zatímco záležitosti, které mají pod kontrolou regiony, se široce liší napříč zeměmi, ale většinou zahrnují otázky, které těží z toho, že jsou šité na míru specifickým potřebám rozdílných oblastí určité země, sem lze zařadit zdravotnictví, vzdělání nebo infrastrukturu (Brancati 2007: 136-137).

Doposud neexistuje jedna jasná definice regionálních stran, na které by se většina autorů shodovala. Někteří autoři přísně rozlišují regionální strany od stran etnických (Klingemann, Hoffebert citování in Mareš 2003a), jiní je považují za jeden stejný typ (Beyme citován in Mareš 2003a), další stanovují pojem ethnoregionalistické strany (Strmiska citován in Mareš 2003a).

¹¹ Existují dva hlavní důvody, proč dochází k decentralizaci, prvním z nich je globalizace a skutečnosti spojené s jejími principy jako např. rozvoj technologií, komunikace a globální ekonomiky (Watts citován in Vykoupilová 2007: 13), zejména globální ekonomika začala poukazovat na skutečnost, že stát už není schopen plnit funkce, jenž stály u zrodu jeho existence. V takovém případě se menší jednotky spravované vlastními orgány mohou zdát jako více efektivní. Druhým důvodem je urbanizace a k ní vztahující se nároky na efektivitu veřejné správy (Schrijev citován in Vykoupilová 2007: 13).

Jednou z možností je vymežit regionální strany jako strany, které soutěží a zároveň vyhrávají hlasy pouze v jednom regionu dané země. Mohou se účastnit celostátních nebo regionálních voleb do té míry, dokud budou soutěžit pouze v jednom regionu konkrétního státu na jakékoli úrovni vládnutí. Tyto strany většinou mají sklon soustředit jejich programy na záležitosti týkajících se těchto regionů – příkladem takovéto strany je Baskická národní strana ve Španělsku. (Brancati 2007: 138). Ale toto vymezení ústí v jeden zásadní problém, a tím je úspěšnost regionálních stran pouze v jednom regionu, což je spíše vymezení strany s necelostátní volební strategií, která má regionalizovanou volební základnu a operační prostor. Regionální strana by neměla být určena jen svým voličstvem a substátním operačním prostorem, ale i regionální identitou a s ní spojenou regionální politickou legitimací (Strmiska 2005: 13). Regionální strany je tedy vhodnější definovat jako „*samostatné stranicko-politické formace regionální obedience, jejichž ideově-programová i organizační identita, stejně jako jimi používané zdroje politické legitimace a volební mobilizace mají regionální charakter*“ (Tamtéž: 7). Regionální pobočky celostátních stran nelze považovat za regionální strany, i když se jim v mnoha aspektech mohou přibližovat. Důležité je, že regionální strany díky své struktuře mohou vystupovat v soutěži politických stran jako nezávislé subjekty (Strmiska 2003).

Jak už bylo zmíněno výše, regionální strany soutěží v určitých regionech, kde jsou také schopny získávat hlasy voličů. V případě České republiky jsou za tyto regiony považovány jak kraje, tak i jednotlivé obce v těchto krajích, a právě na obce a regionální strany v nich působící se zaměřují další kapitoly této práce. Následující část se zaměří na lokální úroveň politiky a bude zde také stručně popsán vývoj volebního systému do obecních zastupitelstev.

3. Lokální úroveň politiky

3.1. Obce a jejich orgány

Jak už je zmíněno výše, regionální strany vznikaly především kvůli nespokojenosti s politikou celostátních stran, která nebyla (a v některých případech ani nemohla být) dostatečně efektivní na komunální a krajské úrovni. Komunální politika by měla být „*tou největší a nejméně ideologickou politikou*“ (Lebeda 2009: 334). Měla by tedy být nejbližší občanům¹², protože nejvíce ovlivňuje jejich každodenní život v místech jejich bydliště – tedy v obcích. Obec je podle zákona č. 128 z roku 2000 „*základním územním samosprávným společenstvím občanů*“. Obec je řízena zastupitelstvem obce, mezi další důležité orgány obce patří starosta nebo rada obce či obecní úřad. Zastupitelstvo obce je voleno na čtyřleté funkční období, aktivní a pasivní volební právo má občan České republiky s trvalým pobytem v obci, kterému je v den konání voleb alespoň 18 let.

Obec dle zákona „*pečuje (...) o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů*“. Jedná se především „*o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku*“ (Zákon č. 128 § 35). Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce¹³. Mezi pravomoce zastupitelstva obce patří např. schvalování programu rozvoje obce, schvalování rozpočtu obce, vydávání obecně závazných vyhlášek obce, rozhodování o vyhlášení místního referenda či rozhodování o spolupráci s jinými obcemi. Ze svých řad také zastupitelstvo volí starostu, místostarosty a ostatní členy rady obce (a může je taktéž odvolat z funkce) či rozhoduje o zřizování a rušení výborů (Zákon č. 128 § 84).

Výkonným orgánem je rada obce, kterou tvoří starosta, místostarostové a další členové, kteří jsou zvoleni z řad členů zastupitelstva obce. Rada obce je oprávněna mj. připravovat návrhy pro jednání zastupitelstva, zabezpečovat hospodaření obce a vydávat nařízení obce (Zákon č. 128 § 99, § 102). Rada obce, starosta a místostarostové se za výkon své funkce zodpovídají zastupitelstvu obce. Starosta kromě zastupování obce navenek kupříkladu jmenuje tajemníka obecního úřadu či svolává a řídí zasedání zastupitelstva i rady obce. (Zákon č. 128 § 99, § 103). Starosta je také v čele obecního úřadu, který je tvořen spolu s ním místostarosty, tajemníkem a zaměstnanci obce, kteří jsou zde zařazeni. Obecní úřad např. plní úkoly dané zastupitelstvem či radou obce nebo může vykonávat přenesenou působnost obce. (Zákon

¹² Největší důvěře občanů se dlouhodobě těší starosta a zastupitelstvo obce, na začátku roku 2017 tato důvěra čítala 64, respektive 61 %. (viz. CVVM).

¹³ Podobně je podle zákona č. 128 město spravováno zastupitelstvem města a městys zastupitelstvem městyse.

č. 128 § 109).

Jak už bylo zmíněno výše, o zřizování či rušení výborů rozhoduje zastupitelstvo obce, jsou tedy jedním z jeho orgánů. Povinností zastupitelstva je zřídit finanční a kontrolní výbor (nebo pokud na území obce žije alespoň 10% menšina, musí zřídit výbor pro národnostní menšiny). Do orgánů rady obce patří komise. Ty mohou být zřizovány jako iniciativní a poradní orgány rady (Zákon č. 128 § 117, § 122).

3.2. Volební systém do zastupitelstev obcí

V posledních letech dochází k nárůstu podílu nezávislých kandidátů a jejich sdružení v obecních zastupitelstvech, naopak zde klesá podíl zástupců etablovaných politických stran (Ryšavý, Šaradín 2010: 737; Vávra 2007), a to i přes fakt, že nezávislé kandidáty a jejich sdružení znevýhodňuje volební systém, který od roku 1990 prošel dvěma změnami. Jelikož se pro volby do obecních zastupitelstev používá poměrný volební systém, pro lepší přehlednost je užitečné porovnat změny a zároveň popsat volební systém používaný při volbách do obecních zastupitelstev z hlediska hlavních proměnných v poměrných volebních systémech, které jsou následující: velikost volebních obvodů, volební formule pro přepočítání hlasů na mandáty a uzavírací klauzule. Pro lepší seznámení se s tímto volebním systémem sem lze zahrnout i některé vedlejší proměnné jako je způsob, jakým volič může volit kandidáty a také počet jeho hlasů (Lebeda 2001: 426-427).

Velikost volebních obvodů úzce souvisí s počtem hlasů, které může volič přidělit, protože volič má tolik hlasů, kolik je členů obecního zastupitelstva, přičemž počet členů zastupitelstva je určen podle počtu obyvatel. Počet členů zastupitelstva je určován podle zákona č. 128 z roku 2000 zastupitelstvem obce před koncem každého volebního období zastupitelstva tím způsobem, že zastupitelstvo by mělo přihlídnout nejen ke zmíněnému počtu obyvatel, ale i k velikosti územního obvodu. Obce do 500 obyvatel mohou mít 5-15 členů zastupitelstva, obce s počtem obyvatel v rozmezí 500-3 000 mohou mít zastupitelstvo o velikosti 7-15 členů, obce s obyvateli od 3 000 do 10 000 mohou mít členy zastupitelstva v rozmezí od 11 do 25, obce s 10 000 až 50 000 obyvateli mohou mít zastupitelstvo velikosti 15-35 členů, počet členů zastupitelstva v obci s 50 000 až 150 000 obyvateli se pohybuje v rozmezí 25 až 45 členů, a konečně obce s obyvateli nad 150 000 mohou mít zastupitelstvo o velikosti 35 až 55 členů.

Volič má tedy jistý počet hlasů, ale to ještě nutně neznamená, že je musí využít všechny. Způsob volby do obecních zastupitelstev se liší od všech ostatních voleb s tím, že volič nemusí volit pouze jednu stranu, ale může z velkého volebního lístku vybírat kandidáty napříč stranami. Jsou v podstatě tři možné strategie hlasování. Jedním ze způsobů je označit celou politickou

stranu, čímž volič odevzdá všechny své hlasy jedné konkrétní straně. Jinou možností je hlasovat pro osobnosti a rozdělit mezi ně všechny své hlasy. Další eventualitou je kombinace předchozích dvou způsobů. Ale mnoho voličů nezná pravou podstatu tohoto hlasování a často si myslí, že primárně volí osobnosti, což ale není pravda, protože jako první se hlas daný kandidátovi započte do hlasů pro politickou stranu, až poté se bere ohled na konkrétní kandidáty, proto je tento volební systém kritizován výrokem jako „komunální volby klamou“ (Lebeda 2009: 335).

Další proměnnou je volební formule pro přepočítání hlasů na mandáty. Ve volebních zákonech z let 1990 a 1994 se nelišila. Po sečtení hlasů a zjištění, kolik hlasů bylo odevzdáno pro každého kandidáta na každé kandidátní listině a kolik hlasů bylo celkem odevzdáno hlasů pro každou kandidátní listinu, se „*dělí celkový počet platných hlasů, který obdržela kandidátní listina postupně lichými čísly počínaje jednou, třemi, pěti atd. tak, aby počet dělicích operací odpovídal počtu kandidátů, kteří jsou na kandidátní listině*“ (zákon č. 152 §45). I když to v zákoně není přímo zmíněno, tento postup odpovídá děliteli Sainte-Laguë, který zvýhodňuje malé a středně velké strany na úkor velkých (Lebeda 2009: 436). Se změnou volebního systému v roce 2001 došlo k zavedení d'Hondtova dělitele, i když opět není přímo zmíněn, je v zákoně stanoven postup, kdy se dělí „*postupně čísly 1, 2, 3 a dále vždy číslem o jedno vyšším tak, aby počet dělicích operací odpovídal počtu kandidátů, kteří jsou na kandidátní listině*“ (zákon č. 491 §45). Tento dělitel na rozdíl od předchozího zvýhodňuje velké strany (Lebeda 2009: 436).

Volební klauzule u komunálních voleb byla zavedena až se zákonem z roku 2001 na výši 5 % z celkového počtu platných hlasů (zákon č. 491 §45). Cílem uzavírací klauzule je omezit počet malých stran vstupujících do volených orgánů. Tímto způsobem se omezí hlavně malé strany z rozprostřenou podporou, a naopak je zde šance na úspěch malých stran, které mají silnou regionální podporu (Lebeda 2009: 441).

Pokud se podíváme na okolnosti, na základě jejichž splnění mohli kandidovat nezávislí, tyto podmínky se také měnily. V listopadu roku 1990 se konaly volby do obecních zastupitelstev podle zákona č. 367, který nebyl až tak přísný vůči nezávislým kandidátům a jejich sdružením. Podle paragrafu č. 19 musely spolu s kandidátní listinou dodat petici s podpisy podporovatelů, přičemž v obcích do 1 000 obyvatel bylo potřeba 20 podpisů, v obcích do 3 000 obyvatel bylo nutností 30 podpisů, v obcích do 20 000 obyvatel bylo požadováno 100 podpisů, u obcí do 50 000 obyvatel bylo třeba dodat 200 podpisů, a konečně u obcí nad 50 000 obyvatel se počet potřebných podpisů rovnal 400.

Podle zákona č. 152 z roku 1994 do obecních zastupitelstev byla kandidatura

nezávislých kandidátů a sdružení poněkud znesnadněna. Pokud se jednalo o sdružení nezávislých kandidátů, nehledě na velikost obce, ve které toto sdružení kandidovalo, musela petice obsahovat počet podpisů rovnající se 7 % z počtu obyvatel obce, městské části či městského obvodu. Pro nezávislé kandidáty bez sdružení se tato procentní hranice měnila s počtem obyvatel obce, městské části nebo městského obvodu. Pokud se nezávislý kandidát ucházel o zvolení v obci do 500 obyvatel, tato hranice se rovnala 5 %, jestliže se jednalo o obec s počtem obyvatel od 500 do 3 000, hranice byla stanovena na 4 % s tím, že minimální počet se rovnal 25 podpisům. V případě, že nezávislý kandidát kandidoval v obci od 3000 do 10 000 obyvatel, hranice se rovnala 3 % s minimem 120 podpisů, v obci s počtem obyvatel od 10 000 do 50 000 obyvatel byla stanovena 2% hranice s minimem 600 podpisů, v obci s počtem obyvatel od 50 000 do 150 000 byla hranice opět snížena, a to na 1 % s minimem rovnajícím se 1 000 podpisů, a konečně v obci s počtem obyvatel na 150 000 se tato hranice rovnala 0,5 % s minimem 1 500 podpisů. Tyto podmínky se se změnou volebního zákona z roku 2001 nezměnily.

3.3. Fenomény související s volbami do zastupitelstev obcí

Nastává zde však paradoxní situace, kdy volební systém v obcích větších než 14 300 obyvatel (v praxi lze hovořit o počtu oprávněných voličů) je spíše motivací k zakládání nových stran na úkor kandidatury sdružení nezávislých kandidátů, protože podmínkou pro založení politické strany je 1 000 podpisů. V reakci na tuto skutečnost formálně dochází k zakládání stran, které v názvu nesou slovo nezávislost či jiné regionální nebo místní vymezení (Balík 2009: 91). I přes to ale dochází na lokální úrovni k poklesu procenta zvolených zastupitelů, kteří jsou členy politických stran, jak poukazuje Balík, v roce 1994 bylo zvoleno 25,2 % zastupitelů, kteří byli členy nějaké politické strany, zatímco o 20 let později to bylo jen 11,7 %. Pokud se vrátíme ještě před samotné volby, na lokální úrovni ubývá i kandidátů, kteří jsou členy politických stran. V roce 1994 straničtí kandidáti dosahovali k 35 % ze všech kandidátů, zatímco v roce 2014 se jejich počet snížil na 15,9 % (Balík 2016: 74). I tak jsou ale stále politické strany nejvýznamnějším zprostředkovatelem zájmů veřejnosti povznesenými nad všechny jiné typy a druhy politických aktérů (Cabada 2013: 5).

Podle výše zmíněných dat je v posledních letech možno pozorovat v ČR na lokální úrovni fenomén tzv. nezávislých uskupení. Taková uskupení jsou jedním z výrazů systému organizovaných zájmů, což samo o sobě z nich činí politická uskupení, která pak odmítají

vlastní ideovou profilaci, schovávají se za nálepkami jako nezávislost, odbornost¹⁴, nezaujatost, a tím přispívají k iluzi nezainteresovanosti. Ale lokální politika není bez zájmů, je to politická aréna v každém smyslu tohoto slova. Tam kde veřejná moc vstupuje do individuálních lidských životů a mezilidských vztahů, je zde bezprostředně přítomna také politika. Tato nezávislá uskupení proto nejsou nepolitická, ale pouze nestranická (i když by sami takové označení odmítli) (Balík 2005: 173-174, Balík 2016: 73).

V souvislosti s výše zmíněným se pojí ještě jeden jev, kdy mnoho politiků na lokální úrovni odmítá pohlížet samo na sebe jako na politiky (netýká se to pouze nezávislých zastupitelů, ale i těch, kteří jsou členy těch politických stran, jež jsou zastoupeny v parlamentu), čímž nepřímo pomáhají notně zúžit koncept politiky pouze na národní úroveň. Používají k tomu mnoho analogií z jejich každodenních životů, kdy se patrně musí spíše starat o občany a svou obec, než „*dělat politiku*“. Argumentují tím, že chodníky přece nejsou pravicové ani levicové, kanalizace a hřiště jsou budovány jak pravicovými, tak i levicovými stranami (Balík 2016: 74).

3.4. Přejchod k demokracii na lokální úrovni

Nyní se na chvíli pozastavíme nad tím, jak probíhal přechod k demokracii na lokální úrovni v ČR, jelikož žádná kompletní změna politického systému není možná bez změn také na lokální úrovni. Z demokratické perspektivy země střední a východní Evropy sdílí minulou zkušenost totalitního režimu, který na jedné straně požadoval občanskou participaci, ale současně se ji pokoušel řídit. Také sdílejí občanskou participaci, která byla řízena shora, v důsledku čehož zde stále přetrvává nedůvěra v participaci jako efektivní nebo pozitivní kvůli represivní zkušenosti, která sankcionovala odlišné myšlenky lišící se od predominantní politické ideologie. Může zde být také společná predominantní negativní představa politiky jako takové. Je tedy obtížné očekávat dobrý základ pro politickou participaci, a i celkově věřit v politiku jako v nástroj pro urychlení rozvoje. (Bátorová 2014: 11, 13, 75).

Za minulého režimu byla samospráva degradována a veřejná správa v obcích byla vykonávána Místními národními výbory. Po revoluci byly v praxi uváděny demokratické instituce a vláda zákona. Následně byly znovu zřízeny obce podle zákona o obecním zřízení a vypsaný první volby do obecních zastupitelstev¹⁵ (Tamtéž: 75-76). Podle zákona č. 14 z roku 1990 byli nejzkompromitovanější poslanci z národních výborů všech stupňů odvoláni

¹⁴ „Být odborníkem“ se stalo opačnou kvalitou k „být politikem“, což ukazuje i velká důvěra v „úřednické“ vlády, kdy se občanům jeví, že odborníci jsou schopni lépe vládnout než neustále se hašteřící politické strany. Tato skutečnost poukazuje na apriorní důvěru v odborníky a apriorní nedůvěru v politiky. Jakousi paradoxní specialitou reality na české lokální úrovni je fakt, že zvolení zastupitelé na sebe rádi vezmou roli odborníků a nechťejí, aby na ně bylo pohlíženo jako na politiky (Balík 2016: 74-75).

¹⁵ Podle zákonů č. 367 a 368 z roku 1990.

a následně byli kooptováni představitelé nekomunistické opozice. V mnoha obcích probíhala jednání u kulatého stolu, v jiných (zvláště menších) obcích k takovému jednání vůbec nedocházelo. Toto opatření mohlo být uplatňováno pouze do 31. března 1990, obce a města i tak ale byly až do prvních polistopadových komunálních voleb po celý rok stále pod nadvládou komunistické moci (tyto první volby po změně režimu se konaly v listopadu 1990 a až díky nim došlo k zásadní personální obměně) (Balík 2009: 57-58).

V roce 2000 byl schválen nový zákon o obcích, kde byla mj. vymezena statutární města. Diskuze o nové podobě samosprávných regionů sice probíhala už od roku 1990, dokonce po vzniku samostatné České republiky s vytvořením vyšších samosprávných jednotek počítala i Ústava ČR, ale samotný zákon o zřízení krajů byl schválen až v roce 1997 a vstoupil v platnost až v roce 2000, kdy také proběhly první volby do zastupitelstev krajů. Tím došlo k ustavení 14 krajů ČR (Bátorová 2014: 78-79).

3.5. Participace na lokální úrovni

Vládnutí lze chápat jako složitý politický proces, jenž „není pevně pod kompletní kontrolou jediného vládnoucího centra, ale mají na něm podíl v některých případech významní, jindy méně významní, nicméně obvykle“ neopominutelní, „subnárodní či regionální aktéři“ (Fiala 2011: 49). Když se vrátíme na úroveň obcí, působí zde tedy jak lokální strany, tak i strany zcela nové (samozřejmě vedle místních organizací parlamentních stran). Lokální úroveň politiky je sama o sobě velmi důležitá pro to, aby se v ní občané mohli angažovat. Spojuje se v ní skutečnost, že jsou na této úrovni „politicko-administrativní autority v každodenní a bezprostřední interakci s občany, díky čemuž se musí chovat zodpovědně, s tím, že i samotní občané mají na této úrovni tvorby politiky nejvíce možností vlastního angažování se“ (Posner citován in Klimovský 2009: 18). Samotná interakce mezi občany a politicko-administrativními autoritami může nabývat tří forem. První z nich je informování, kdy se jedná o pouze jednosměrnou komunikaci směřující od politicko-administrativních autorit směrem k občanům. Další je konzultování, které je obousměrnou komunikací, kde občané poskytují autoritám zpětnou vazbu o problémových tématech, jež určují tyto autority. Třetí formou je aktivní účast, která je založená na partnerstvích a spolupráci, v nichž občané nejen vyjadřují své postoje k vybraným problémovým tématům, rovněž mohou vybírat tato témata a navrhnout jejich řešení (Gramberger citován in Klimovský 2009: 22-23).

Ovšem výsledky výzkumů potvrzují skutečnost, že veřejnost je ve vztahu k lokálním problémům ve velké míře apatická a občané nemají zájem zapojit se do řešení jakýchkoli problémů (Lowndes, Pratchett, Stoker, Box a Thomas citováni in Klimovský 2009: 24). Je

možné tyto občany¹⁶ rozdělit do čtyř hlavních skupin pro pochopení, proč se tomu děje. První a zároveň nejpočetnější skupinu tvoří neinformovaní občané, tedy ti, kteří argumentují, že např. nebyli informováni o určitém shromáždění. Druhá skupina indiferentních občanů se např. určitého shromáždění nezúčastní jednoduše proto, že ho nepovažuje za relevantní. Třetí skupinou jsou zaneprázdnění občané, kteří se např. určitého shromáždění nemohou zúčastnit kvůli pracovním povinnostem. A konečně poslední skupinu tvoří občané, kteří jsou znechucení, mají tedy např. vlastní negativní zkušenost či zprostředkovanou negativní zkušenost s určitým shromážděním, a proto se již nechtějí účastnit dalších (Besley, McComas a Trumbo citováni in Klimovský 2009: 24-25).

Jenže pouhým překonáním této apatie problémy se zapojováním občanů do politiky na lokální úrovni nekončí. Občanská participace sice pomáhá jednotlivým veřejným politikám, aby byly efektivnější či alespoň účinnější, ale ve skutečnosti nastávají jisté situace, které vyvolávají tzv. NIMBY¹⁷ syndrom, kdy političtí lídři bojují se zvyšujícím se zápalem občanů předejít nepopulárním projektům, aby byly umístěny blízko jejich komunity či přímo v ní. Vždycky bylo těžké najít místa pro vězení, léčebnu pro drogově závislé dálnice či příbytky pro bezdomovce. Ale s NIMBY syndromem je téměř nemožné postavit nebo lokalizovat tato nezbytná zařízení, které město potřebuje k fungování (Koch citován in Dear 1992: 288).

¹⁶ Samozřejmě že jsou i tací lidé, kteří se o politiku zajímají a jsou o ní informováni či jsou aktivní ve veřejných záležitostech, jenže ve většině politických systémů tvoří nevelkou část populace (někdy i ze statistického hlediska představují tak malou část, která je na hranici zanedbatelnosti) (Malová citována in Klimovský 2009: 24).

¹⁷ Neboli *not-in-my-backyard* syndrom je zjednodušeně motivací obyvatel, kteří chtějí chránit vlastní půdu. Formálněji NIMBY syndrom odkazuje k protekcionistickým přístupům a opozičním taktikám, které byly převzaty komunitními skupinami čelícími nevídanému vývoji v jejich sousedstvích. Obyvatelé obvykle neochotně připustí, že jsou tato „škodlivá“ zařízení nezbytná, ale ne v blízkosti jejich domovů. (Dear 1992: 288).

4. Nové a lokální politické strany

Jak bylo poznamenáno výše, obecním zastupitelstvům a starostům důvěruje největší procento občanů (důvěra v obě instituce se dlouhodobě pohybuje okolo 60 %). Tato skutečnost ovšem může být v kontrastu s nízkou důvěrou v politické strany, což je jeden ze čtyř faktorů, které ovlivňují sílu a relevanci politických stran na lokální úrovni v postkomunistických zemích střední Evropy. Dalším faktorem je nízký počet členů stran, jejich případný úbytek a slabé organizační pronikání do obcí; a také skutečnost, že politické strany nebyly pokládány za nezbytné pro demokracii (zejména v menších obcích). Posledním faktorem je, že členství lokálních politiků v politických stranách nebylo prvními polistopadovými politiky ani veřejností považováno za důležité (Ryšavý, Šaradín 2010: 722).

4.1. Lokální politické strany

Ve druhé části této práce byla definována regionální strana, nyní by ovšem bylo potřeba pro další části této práce odlišit regionální politické subjekty od lokálních politických subjektů a celkově je odlišit od místních organizací parlamentních stran. Budeme se zabývat stranami a hnutími, které jsou svým názvem i činností svázány s určitou lokalitou či regionem, a které se zároveň obecně zaměřují na rozvoj regionu, města nebo obce (Mareš 2003b: 220). V rámci určitých zastupitelstev disponují tyto subjekty relativně často širokým koaličním potenciálem a celkově přispívají spíše k umírňování systémů jak na regionální, tak na komunální úrovni. Velmi často tyto subjekty proklamují nezávislost na ideologických koncepcích (Mareš 2003b: 220, 232; Strmiska 2003). Takové strany mohou „*využívat faktorů identifikace s konkrétním regionem a profilovat se i na ose centrum-periferie*“ (Mareš 2003b: 220). Některé z těchto stran byly pouze ojedinělou záležitostí v jedněch komunálních volbách. Jiné se opakovaně těší relativně vyšší volební podpoře díky tomu, že vykazují i značnou efektivitu při řešení praktických problémů (Tamtéž: 220).

Byť se jedná o poněkud nesourodou skupinu politických subjektů, lze využít kritéria rozsahu a úrovně působení k rozlišení, zda se jedná o regionální či lokální politické strany. Regionální subjekty působí či usilují o působení ve větším regionu, jakým je v současnosti kraj, tedy v krajských zastupitelstvech. Lokální subjekty působí nebo usilují o působení „*pouze v určitém městě či mikroregionu na komunální úrovni, tedy hlavně v obcích, obvodních a městských zastupitelstvech vázaných na lokálně ohraničenou oblast*“ (Tamtéž: 221). I když toto vymezení může být problematické např. z toho důvodu, že určitý lokální subjekt začal působit na komunální úrovni, ale následně svou činnost rozšířil i regionálně (či dokonce celostátně jako např. Pražané Praze) (Tamtéž: 221).

K tomuto kritériu působnosti ještě přidáme další, abychom je mohli lépe odlišit od místních organizací stran působících v parlamentu. Prvním takovým kritériem je identifikace lokálního subjektu s konkrétním regionem (tedy primárně s krajem), která by měla být patrná buď ze samotného názvu této strany či minimálně z názvu kandidátní listiny (Tamtéž: 221). Dalším takovým kritériem je odpověď na otázku, proč tato lokální hnutí vlastně vznikla? Odpověď na ni bude s velkou pravděpodobností hodně subjektům společná či do jisté míry podobná. Tyto strany vznikají primárně k naplnění potřeb, které dosud nejsou nikým reprezentovány (Harmel a Robertson, Hauss a Rayside citováni in Zons 2015: 920). A toto zdůvodnění taktéž naznačuje důležitost chování politických stran na programatické úrovni soutěže stran (Zons 2015: 920), proto je dalším kritériem lokálních stran soustředění se ve svém volebním programu na konkrétní lokální témata a řešení konkrétních lokálních problémů (Mareš 2003b: 220, 221).

Dalším kritériem je, že tyto strany disponují širokým koaličním potenciálem¹⁸ s čímž souvisí i jejich efektivita při řešení praktických problémů (jinak řečeno, i pokud jsou v opozici, pravděpodobně budou hlasovat pro některé návrhy rady, jelikož v drtivé většině případů sami sebe vůbec nezařazují na ose pravice-levice, v praxi se pak mohou pravděpodobně nacházet ve středu, tudíž nejsou tak svazovány svým ideologickým zaměřením jako místní organizace stran působících v parlamentu). Široký koaliční potenciál těchto lokálních stran může být na komunální úrovni také posilován sepětím s místním prostředím, což pak „*nemá předem jasný omezující dopad na jejich voličskou základnu*“ (Strmiska 1998: 13) na rozdíl od např. regionální strany působící na celostátní úrovni, které jsou často označovány jako antisystémové subjekty (Tamtéž 13).

4.2. Programatika politických stran

Ještě než přejdeme k samotné analýze, zaměříme se krátce na programy politických stran, jelikož se i jimi budeme v krátkosti zabývat. Ačkoli často obsahují základní způsoby řešení společenských problémů, díky čemuž se mohou dotýkat i dimenze *policy*, primárně spadají do dimenze *politics* z toho důvodu, že prostřednictvím nich dochází ke střetům s jinými politickými stranami či vládou. (Fiala, Mareš 1998: 6). Programatické vyjádření stran lze rozdělit do čtyř forem. První formou jsou základní programy, tedy ty, které se nacházejí ve stanovách stran, jenž často určují mechanismy vnitrostranického života a zároveň jde zde možné najít základní programové teze stran. Další formou jsou akční programy, které

¹⁸ Tento široký koaliční potenciál závisí nejen na velikosti voličské základny dané lokální strany, ale závisí také na poměru sil mezi hlavními stranami působícími v daném městě a jejich poptávce po určitých koaličních partnerech s méně či více kompatibilním ideově politickým profilem (Strmiska 1998: 12).

střednědobě či dlouhodobě rozvíjejí cíle ze základních programů a většinou se týkají určitých okruhů politiky (jako jsou např. energetická nebo školská politika). Tento akční program se může v čase proměňovat a přizpůsobovat se aktuálním problémům (Liese a Olzog citováni in Fiala, Mareš 1998: 7, 16).

Další formou jsou volební programy, což jsou většinou silně emocionálně zabarvená programatická vyjádření stran účastnících se voleb. Obvykle se týkají aktuálních témat, u kterých strany doufají, že osloví voliče, případně může jít o témata, jejichž cílem je zasáhnout politického protivníka. Poslední formou jsou vládní prohlášení, kde je možné nalézt znázornění úspěchů a cílů vládní strany a které se může týkat všech oblastí veřejného života (Liese a Olzog citováni in Fiala, Mareš 1998: 8). Mezi nejvýznamnější funkce programů politických stran patří *„orientace pro politický vývoj, informační pomoc pro voliče, (...) vymezení se oproti ostatním stranám a integrace členů“* (Liese a Olzog citováni in Fiala, Mareš 1998: 8).

Samotné programy tak mají vliv jak na vnitřní fungování stran, tak ovlivňují i politiku jako takovou, jelikož každé straně jde primárně o naplnění jejího programu. I když se při vytváření vládního programu nedá vyhnout kompromisům, určité programové body zůstávají zachovány. V další části budeme zkoumat lokální politické strany a hnutí působící ve městech ve Zlínském kraji na základě těchto vymezených kritérií.

5. Lokální politické strany ve Zlínském kraji

Zlínský kraj (ZK) jako vyšší územní samosprávný celek byl založen v roce 2000¹⁹ podle ústavního zákona č. 347. Vznikl sloučením okresů Zlín, Uherské Hradiště a Kroměříž (které dříve patřily k Jihomoravskému kraji) a okresu Vsetín (který dříve patřil k Severomoravskému kraji). Svou rozlohou je čtvrtým nejmenším krajem v ČR. Na konci roku 2015 zde žilo přibližně 580 tisíc obyvatel. Nachází se zde celkem 307 obcí, z nichž je 30 městy (Statistická ročenka Zlínského kraje 2016: 21).

Pro analýzu byla vybrána města ve ZK s počtem oprávněných voličů nad 14 300 z toho důvodu, že v těchto městech je snazší založit politickou stranu (i pouze lokální, i když to není na Ministerstvu vnitra rozlišováno) než sbírat podpisy určitého procenta obyvatel pro nezávislé subjekty²⁰, počet podpisů potřebných pro registraci politické strany je 1 000, počet podpisů pro nezávislé subjekty ale od výše stanovené hranice stoupá nad 1 000. Na což navazuje předpoklad o výskytu lokálních politických stran v těchto městech. Budeme ověřovat, zda lokální strany ve ZK splňují daná kritéria stanovená v předchozí části. Pro analýzu budeme vycházet z dat o posledních volbách do obecních zastupitelstev, které se konaly 10. a 11. října 2014, ale pro zodpovězení výzkumných otázek se pravděpodobně budeme muset vrátit i k dříve konaným komunálním volbám.

Tabulka č. 1: Města ve Zlínském kraji s počtem oprávněných voličů nad 14 300

Voliči v seznamu	Zlín	Kroměříž	Vsetín	Uherské Hradiště	Valašské Meziříčí	Otrokovice
Volby do zastupitelstev obcí	62 426	24 192	22 059	21 183	18 790	15 046

Zdroj: ČSÚ, Veřejná databáze

Pro ujasnění, bylo stanoveno šest hlavních kritérií, z jejichž hlediska budeme zkoumat lokální politické strany působící v těchto městech ve Zlínském kraji. Prvním z nich je, že tyto subjekty působí či usilují o působení na komunální úrovni či zároveň i na krajské úrovni nebo dokonce celostátní. Druhým kritériem je identifikace s konkrétním regionem, v našem případě tedy identifikace se Zlínským krajem či s konkrétním městem ve Zlínském kraji. Dalším je důvod vzniku těchto hnutí, s čímž může souviset i další kritérium, a to soustředění se na

¹⁹ Čímž byla dokončena první etapa reformy veřejné správy. Ve druhé došlo ke zrušení okresních úřadů v roce 2003, pravomoci těchto úřadů byly buď převedeny na kraje nebo na obce s rozšířenou působností. Třetí fáze stále probíhá a jejím cílem je modernizace státní správy (Kruntorádová 2015: 7).

²⁰ I když by bylo teoreticky snazší zaregistrovat se jako politická strana na Ministerstvu vnitra, je ale nutné upozornit, že taková strana by musela každý rok zasílat výroční zprávu o svém financování, což může být značně demotivující.

konkrétní lokální témata a problémy, která chtějí tato hnutí ovlivnit. Pátým a zároveň předposledním kritériem je relativně široký koaliční potenciál těchto subjektů a s tím souvisící poslední šesté kritérium, a to proklamovaná nezávislost těchto subjektů. U kritéria širokého koaličního potenciálu budeme vycházet i z minulých volebních období a z toho, zda konkrétní lokální strana byla v opozici, koalici nebo zda kandiduje poprvé.

5.1. Zlín

Voleb do zastupitelstva statutárního města Zlína²¹ se zúčastnilo celkem 14 subjektů, z nichž mandáty získalo pět politických stran či hnutí. Volební účast byla 38,84 % a volilo se celkem 41 zastupitelů. Nejvíce mandátů získalo hnutí Starostové a nezávislí (viz tabulka). Na povolební spolupráci se dohodli právě Starostové a nezávislí s hnutím ANO 2011 (Libiger, Štěrba 2014).

Tabulka č. 2: Úspěšné subjekty ve volbách do zastupitelstva města Zlína

	% hlasů	Počet mandátů
STAN	31,59	18
ANO 2011	17,12	8
KDU-ČSL a Zlín 21	11,80	6
ČSSD	11,59	6
KSČM	6,54	3

Zdroj: volby.cz

V naší analýze ve městě Zlíně budeme zkoumat hnutí Starostové a nezávislí (STAN) a hnutí Zlín 21. Začneme tedy u STAN. Toto hnutí původně (od svého vzniku v roce 2004) působilo pouze na úrovni Zlínského kraje jako Nezávislí starostové pro kraj, v roce 2009 došlo ke změně názvu a ke vzniku dohody o společné kandidatuře s TOP 09. V posledních komunálních volbách ve Zlíně získali STAN 18 mandátů, už bez podpory TOP 09. Na kandidátní listině STAN byli zvoleni i dva členové Zlínského hnutí nezávislých (ZHN), jehož cílem je „*prosperující, čistý a bezpečný Zlín*“ (Stanovy ZHN). Toto hnutí vzniklo v roce 1998 z přesvědčení, že „*vedle politických stran by mělo veřejně působit i společenství nezávislých osobností, s možností ovlivňovat veřejné záležitosti*“ (Kdo jsme? 2010) a i když jsou zaregistrovaní jako klasická politická strana, jenž by se mohla účastnit i např. voleb do Poslanecké sněmovny ČR, primárně je jejich cílem působit ve Zlínském zastupitelstvu a ovlivňovat tak dění ve Zlíně. Na kandidátní listině STAN byli také zvoleni tři zastupitelé nominovaní hnutím ZVUK 12 (toto hnutí bude podrobněji popsáno u Kroměříže).

Nyní se zaměříme na našich šest kritérií. První dvě kritéria představují menší zádrhel,

²¹ Podle zákona je Zlín jediným statutárním městem ve Zlínském kraji. (Zákon č. 128 § 4).

jelikož STAN nepůsobí (či neusiluje o působení) pouze na komunální úrovni, ale působí na všech úrovních politiky a to celorepublikově, neidentifikuje se tedy pouze s určitým regionem, nicméně toto hnutí vzniklo směrem zdola a jako takové se původně zaměřovalo pouze na Zlínský kraj. Ke vzniku tohoto hnutí vedlo přesvědčení, že „*komunální politici, kteří se nehlásí k žádné ze stávajících parlamentních stran, jsou v současnosti znevýhodněni*“ (STAN citování in Zpěváčková) a také spojení společných sil ke snadnějšímu prosazení řešení otázek a témat týkajících se obcí a regionů. Jde o hnutí, které vzniklo tzv. odspodu, kdy „*představitelé STAN nejdříve ukázali, že jim jde o práci a pomoc druhým, ne o politiku jako takovou a o osobní prospěch*“ (Primátor města Zlína Miroslav Adámek). Na městské úrovni si přece nelze pouze „*hrát na koalici a opozici*“, ale primárně by měli „*všichni pracovat pro Zlín a jeho obyvatele*“, z čehož plyne i ochota podpořit návrh opozice, což se také v minulosti opakovaně stalo (Adámek). Přímo ve volebním programu mají bod věnující se odstraňování dlouholetých problémů Zlína (jako např. odstranění torza obchodního domu na největším zlínském sídlišti, které zde stojí už více než 20 let a také oprava velmi frekventované ulice Mostní, která byla až dosud přehlížena) a „*odstranění dalších kostlivců*“ (Program STAN Zlín 2014).

Pokud se jedná o široký koaliční potenciál, musíme brát v potaz i minulé volební období. Během něj na zlínské radnici vládla široká koalice, a to právě STAN, dále nově vzniklé hnutí za Morální očistu radnice spolu se ZHN, Věcmi veřejnými a KDU-ČSL (Libiger 2010), nyní vládne s hnutím ANO 2011, což jistým způsobem dokazuje, že STAN mají široký koaliční potenciál. Ještě k poslednímu kritériu, tedy k nezávislosti, je nutno dodat, že toto už primárně vychází z jejich názvu.

Co se týče prvních dvou kritérií, je hnutí Zlín 21 je nově vzniklým hnutím usilujícím o působení v komunální politice (a primárně ve Zlíně) a jeho název odkazuje k jednomu ze symbolů Zlína – mrakodrapu č. 21. Podle Hanleyho rozdělení nových stran bychom toto hnutí patrně zařadili pod zcela nové strany, ale i zde je prostor pro polemiku, protože předsedou tohoto nového hnutí je bývalý člen STAN, který toto hnutí založil společně se skupinou lidí také ze STAN, tím pádem je toto hnutí též možno zařadit pod strany, které se odtrhly od stran stávajících. Právě toto hnutí a strana KDU-ČSL se pro volby ve Zlíně spojily pod názvem „*Společně pro Zlín*“. Na jejich kandidátce byl rovněž zvolen jeden zastupitel ze ZHN.

O třetím kritériu se dá polemizovat, protože hlavním důvodem vytvoření tohoto nového hnutí byly názorové rozpory s hnutím STAN. Ke vzniku hnutí Zlín 21 ale mj. došlo, protože jeho členové chtějí pracovat na správě města Zlína bez vlivu stranických orgánů mimo Zlínský kraj, aby za svou práci mohli nést vlastní politickou odpovědnost. Cílem je pak „*zajištění politické stability založené na mravních principech a otevřené komunikaci s ostatními*

politickými silami“ (O nás) zároveň s důrazem na nutný soulad zásadních rozhodnutí s dlouhodobou strategií města a úsilím „o pozitivní změnu přístupu zlínských občanů vůči městu, ve kterém žijí, a jejich větší zapojení do rozvoje kulturní, společenské, sportovní či politické situace“ (Tamtéž).

Co se týká čtvrtého kritéria, ve volebním programu společně s KDU-ČSL zdůrazňují některé problémy Zlína (jako např. rekonstrukce tržiště Pod Kaštany, které dosud chybí zastřešení a lepší zázemí), ale ne na všechny nabízejí konkrétní řešení (jako např. výstavba záchytných parkovišť, která by částečně vyřešila problém s nedostatkem parkovacích míst) (Volební program Společně pro Zlín). O posledním kritériu se toho nedá moc usuzovat, ale někteří byli součástí STANu a široké koalice v minulém volebním období, jak už bylo zmíněno výše. Rovněž kritérium nezávislosti není nikde přímo zmíněno, ale jelikož chtějí pracovat bez vlivu stranických orgánů, můžeme pravděpodobně předpokládat proklamovanou nezávislost.

5.2. Kroměříž

Voleb do zastupitelstva města Kroměříže se zúčastnilo celkem 12 subjektů, z nichž sedm dosáhlo na mandáty. Volební účast byla 38,63 % a volilo se celkem 27 zastupitelů. Nejvíce mandátů zde získalo ANO 2011 (viz tabulka). Na povolební koalici se dohodli právě ANO s koalicí KDU-ČSL, Zvuk 12 a nezávislí a ČSSD (Ličková 2014).

Tabulka č. 3: Úspěšné subjekty ve volbách do zastupitelstva města Kroměříže

	% hlasů	Počet mandátů
ANO 2011	21,98	7
ODS	14,72	5
KDU-ČSL, ZVUK 12 a nezávislí	14,36	4
ČSSD	11,76	4
KSCM	9,33	3
Volba pro Kroměříž	8,08	2
Zdravé Kroměřížsko	6,88	2

Zdroj: volby.cz

V Kroměříži se zaměříme na analýzu hnutí ZVUK 12 a Volby pro Kroměříž. Začneme se ZVUKem 12. Hnutí ZVUK 12 má co se týká prvního kritéria širší působnost než pouze na komunální úrovni, působí i na úrovni kraje, a to pouze Zlínského, čímž jsme se dostali už i na druhé kritérium aneb jak se píše na jejich stránkách *„naši kandidáti budou vždy své účty skládat svým voličům v regionu a ne stranickým aparátům v Praze či kdekoliv jinde.“* Toto hnutí působí pouze ve Zlínském kraji a v jeho názvu se skrývají názvy čtyř měst – Zlín, Vsetín, Uherské Hradiště a Kroměříž (Logomanuál: 2). Pro volby v Kroměříži se toto hnutí spojilo s KDU-ČSL

a nezávislími kandidáty, heslem programu této koalice bylo „za vstřícnější Kroměříž“. Co se týče třetího kritéria, tedy důvodu vzniku, toto hnutí vzniklo před volbami do krajských zastupitelstev v roce 2012 v důsledku „*neutěšené politické situace v zemi*“. Co se týká čtvrtého kritéria, jejich volební program opět zdůrazňuje některé dlouhodobě neřešené problémy (jako např. najít smysluplné využití chátrající budovy na Hanáckém náměstí), ale jinak je zde výčet věcí, které by chtěli zajistit, ale už tu není vůbec popsáno, jak by jich chtěli dosáhnout. Co se týče předposledního kritéria, tedy nezávislosti, sami sebe nezařazují na ose pravice-levice a jak už název napovídá, jejich mottem je „*chceme slyšet vaše hlasy*“. Znovu toho o posledním kritériu nemůžeme soudit mnoho, protože toto je poprvé, kdy získali mandáty.

Ještě pod kandidátní listinou s názvem Volba pro Kroměříž se ucházeli o hlasy pouze nezávislí kandidáti, kteří kandidovali pod hlavičkou STAN. Z hlediska kritérií se tedy shoduje se STAN ve Zlíně, i důvod vzniku této kandidátky je podobný, byl jím cíl ovlivnit jisté věci ve městě a celkově i nespokojenost s děním v Kroměříži, a tedy i s dosavadní politikou levicových a pravicových stran. Velkou motivací byla rovněž obava o vodu a prodej firmy Vodovody a kanalizace, čemuž se podařilo zabránit a což bylo jedním z hlavních bodů jejich volebního programu. Taktéž zastupitelka za Volbu pro Kroměříž potvrdila podpoření dobrého a smysluplného návrhu, i když je momentálně v opozici. Vše by totiž „*mělo směřovat k rozvoji města a ke spokojenosti občanů*“ a nikoli aby docházelo k tahanicím mezi politiky (Zastupitelka za Volbu pro Kroměříž Šárka Kašpárková). Co se týče koaličního potenciálu, tato kandidátka získala mandáty v minulém volebním období a zastupitelé za ni zvolení se utvořili širokou koalici s ČSSD a ODS (Procházková 2010), nyní jsou ovšem v opozici.

5.3. Vsetín

Voleb do zastupitelstva města Vsetína se zúčastnilo celkem deset subjektů, z nichž osm získalo mandáty. Volební účast byla 40,77 % a volilo se 21 zastupitelů. Nejvíce mandátů získala KDU-ČSL (viz tabulka). Na povolební koalici se KDU-ČSL dohodla s ANO 2011 a STAN (dohromady ovšem mají pouze deset zastupitelů, takže tuto menšinovou koalici částečně podpořila Koalice pro otevřený Vsetín (KOV)) (ČTK 2014).

Tabulka č. 4: Úspěšné subjekty ve volbách do zastupitelstva města Vsetína

	% hlasů	Počet mandátů
KDU-ČSL	29,36	6
ČSSD	14,27	3
ANO 2011	12,97	3
KOV	12,92	3
ODS	9,68	2
KSČM	8,66	2

STAN pro Vsetín	5,75	1
TOP 09	5,59	1

Zdroj: volby.cz

Koalici pro otevřený Vsetín tvoří Strana zelených, Pirátská strana a Vsetínské fórum. Lokálním subjektem je pouze spolek (dříve označovaný jako občanské sdružení) Vsetínské fórum (O spolku). Tuto koalici tvoří skupina aktivních občanů, kterým není lhostejné, co se děje ve Vsetíně. Co se týče prvního a druhého kritéria, má tento subjekt širší působnost (a to kvůli SZ i Pirátské straně), identifikace s konkrétním regionem je už patrná z názvu. Důvodem vzniku byla především dlouhodobá nespokojenost se situací ve městě (zastupitel za KOV Michal Berg). Co se týče čtvrtého kritéria, KOV se ve svém volebním programu soustředí na dlouhodobě neřešené problémy (např. rekonstrukce vlakového nádraží). O posledních dvou kritériích se toho nedá mnoho soudit, jsou v zastupitelstvu města poprvé, a to v opozici, kvůli už zmiňované Straně zelených a Pirátské straně se ale nedá hovořit o proklamované nezávislosti.

Stejně jako ve Zlíně a v Kroměříži, i tady působí STAN, tedy první dvě kritéria už byla analyzována, stejně jako kritérium o proklamované nezávislosti. Co se týká čtvrtého kritéria, ve svém volebním programu se sice soustředí na lokální témata, ale ne do hloubky a ke konkrétním problémům nenabízí konkrétní řešení (např. velkým problémem Vsetína je odliv mladých, ale nenabízí konkrétní kroky, jak toto řešit). Co se týče posledního kritéria, nedá se velmi hodnotit, jelikož ve Vsetíně získali mandát až po komunálních volbách v roce 2014 a nyní jsou tedy (jak už bylo zmíněno výše) v opozici.

5.4. Uherské Hradiště

Voleb do zastupitelstva města Uherského Hradiště se zúčastnilo celkem deset subjektů, z nichž celkem osm získalo mandáty. Volební účast byla 42,99 % a volilo se 27 zastupitelů. Nejvíce mandátů získali Občanští demokraté a nezávislé osobnosti (viz tabulka). Na povolební koalici se dohodli právě Občanští demokraté s KDU-ČSL, hnutím KRUH, Zdravým Hradištěm a TOP 09 (Bohun, Sladký 2014). Ale oba zvolení zastupitelé za Zdravé Hradiště (ZH) ke 13. listopadu 2014 vystoupili z tohoto hnutí a (i přes výzvy ZH k odstoupení) nadále působí v zastupitelstvu města jako nezávislí s podporou Strany svobodných občanů, kvůli čemuž nám tato čistě lokální strana vypadává z analýzy, jelikož Strana svobodných občanů není lokálním subjektem.

Tabulka č. 5: Úspěšné subjekty ve volbách do zastupitelstva města Uherské Hradiště

	% hlasů	Počet mandátů
Občanští demokraté a nezávislé osobnosti	18,88	6
ČSSD	15,45	5
ANO 2011	15,42	4
KDU-ČSL	11,15	3
KRUH	10,70	3
KSČM	9,98	3
Zdravé Hradiště	6,97	2
TOP 09	5,63	1

Zdroj: volby.cz

Koalice pro rozvoj Uherského Hradiště (KRUH) působí v zastupitelstvu města od roku 1994 a sdružuje nezávislé kandidáty, čímž jsme se dostali k prvnímu kritériu o působnosti na komunální úrovni. Co se týče druhého kritéria, tento subjekt se identifikuje pouze s Uherským Hradištěm. Motivací ke vzniku KRUHu byla především „*možnost ovlivnění kvality života a rozvoje města Uherské Hradiště*“ (Místostarosta Uherského Hradiště Ivo Frolec). Jejich program je koncipován jako výhled do budoucnosti do konce tohoto volebního období, tedy do roku 2018. Je zde popsáno, jak město vypadá, ale už ne, jak se toho dosáhlo (např. zlepšení kvality ovzduší určitými změnami ve společnosti CTZ, tyto změny ovšem nejsou popsány). Co se týče předposledního kritéria, opět se mnoho nedá soudit, ale jisté je, že tato koalice sdružuje nezávislé osobnosti. Ale tento subjekt jistě má široký koaliční potenciál, v minulém volebním období byl taktéž v radě města společně s ODS a KDU-ČSL (Pášma 2010).

5.5. Valašské Meziříčí

Voleb do zastupitelstva města Valašského Meziříčí se zúčastnilo celkem 12 subjektů, z nichž sedm získalo mandáty. Volební účast byla 37,99 % a volilo se celkem 25 zastupitelů. Nejvíce mandátů získalo hnutí ANO 2011 (viz tabulka), které se na povolební spolupráci dohodlo s KDU-ČSL (Póč 2014).

Tabulka č. 6: Úspěšné subjekty ve volbách do zastupitelstva města Valašské Meziříčí

	% hlasů	Počet mandátů
ANO 2011	24,13	8
KDU-ČSL	17,24	5
ČSSD	11,70	4
PROVALMEZ	9,71	3
ODS	7,67	2
KSČM	7,43	2
TOP 09	5,91	1

Zdroj: volby.cz

ProValmez je volební koalice sdružující nezávislé kandidáty ve Valašském Meziříčí, kteří se pro tyto volby spojili s hnutím STAN, s nimiž sdílejí základní hodnoty. Tedy první dvě kritéria už byla analyzována u STAN ve Zlíně, začneme tedy třetím. Toto volební uskupení vzniklo jako iniciativa občanů, kteří nejsou spokojeni s dosavadním vedením města a podle jejich názoru je kandidátka aktivních občanů lepší variantou, než jsou politické strany (ProValmez 2014), díky čemuž už jsme se dostali i k pátému kritériu o proklamované nezávislosti. Splněno je i logicky kritérium identifikace s konkrétní lokalitou, jak je jasné z názvu této kandidátky. Co se týká čtvrtého kritéria, tedy soustředění se na konkrétní lokální témata či řešení konkrétních lokálních problémů, proValmez řadu problémů vyjmenovává a nabízí i konkrétní řešení, ale ne vždy (např. u problému bezdomovectví jen stanovuje, že je to potřeba revidovat). Primárním cílem je výstavba multifunkční haly, která se Valašském Meziříčí citelně chybí (Program 2014). Pokud se přesuneme k poslednímu kritériu, tedy širokému koaličnímu potenciálu, je třeba poukázat na to, že tato kandidátka se o hlasy voličů ucházela poprvé a nyní je v opozici (jak už bylo zmíněno výše).

5.6. Otrokovice

Voleb do zastupitelstva města Otrokovice se zúčastnilo celkem devět subjektů, z nichž sedm získalo mandáty. Volební účast byla 36,84 % a volilo se celkem 23 zastupitelů. Nejvíce mandátů získala ČSSD (viz tabulka), která se na povolební spolupráci dohodla s Nezávislými a občany Otrokovice a hnutím ANO 2011 (Kuncová 2014).

Tabulka č. 7: Úspěšné subjekty ve volbách do zastupitelstva města Otrokovice

	% hlasů	Počet mandátů
ČSSD	31,16	9
Nový impuls pro Otrokovice	17,21	4
Nezávislí a občané OE	13,60	3
ANO 2011	12,89	3
KDU-ČSL	7,86	2
TOP 09	5,79	1
KSČM	5,58	1

Zdroj: volby.cz

V Otrokovicích budeme analyzovat dvě hnutí, a to Nový impuls pro Otrokovice a společnou kandidátku Nezávislých a Občanů Otrokovice. Začneme tedy s Novým impulsem (NI). Co se týká prvních dvou kritérií, tato strana usiluje o působení pouze na komunální úrovni, a to primárně v Otrokovicích (ale kandidovali i ve Valašském Meziříčí, čímž se trochu rozšiřuje působnost NI, ale – a zde se dostáváme ke druhému kritériu – pouze ve Zlínském kraji. Co se

týče třetího kritéria, NI byl založen v roce 2010 s cílem „naše město probrat z jakési strnulosti a probudit v něm opět čilý životní ruch“ (Volební program NI 2014: 2), a také protože „se (...) neřešily věci pro blaho lidí, jak by dle nás mohly“ a taktéž „abychom svou aktivitou posouvali město směrem kupředu“ (Zastupitel za NI Milan Plesar, předseda NI).

Pokud se zaměříme na čtvrté kritérium, ve svém volebním programu se vymezují vůči prázdným frázím, které se ve volebních programech stran často vyskytují, celkově chtějí primárně řešit problémy ve městě (Volební program NI 2014: 2), při předpokladu, že touto charakteristikou se vůči ostatním stranám vymezují se lze dotknout i pátého kritéria proklamované nezávislosti. Volební program pro toto (i pro minulé) volební období obsahuje konkrétní návrhy, jak zlepšit život ve městě (jako např. konkrétní návrh zbudování záchytného parkoviště pro jedno z největších sídlišť v Otrokovicích nebo vybudování parkovacího domu u městské polikliniky). Co se týče posledního kritéria, v minulém volebním období, kdy kandidovali poprvé, byli v koalici s ČSSD a Nezávislími (Tomanová 2010), ale po posledních volbách se už na koalici nedohodli a skončili v opozici.

Hnutí Občané Otrokovice (Občané OE) se pro komunální volby v roce 2014 spojilo s Nezávislími. Co se týče prvního kritéria, Občané OE usilují o působení na komunální úrovni, a to pouze v Otrokovicích, čímž jsme se dostali i ke druhému kritériu, jak už vyplývá z názvu tohoto subjektu. Pokud se přesuneme ke třetímu kritériu, tato kandidátní listina vznikla s cílem spojit obyvatele města, kterým není lhostejné, kam se ubírá život ve městě a kteří zároveň nemají ambice na postup v politických strukturách. Ve svém volebním programu se opět věnují konkrétním lokálním tématům a problémům města (jako např. rozšíření linek MHD do okrajových částí města či rekonstrukce a modernizace sportovišť, hlavně městské sportovní haly, která je v havarijním stavu), čímž jsme se dostali ke čtvrtému kritériu. Co se týče pátého kritéria, to je patrné už z názvu a rovněž ho sami ve svém programu velmi zdůrazňují (Volební program Nezávislí a Občané OE 2014). Z hlediska kritéria o širokém koaličním potenciálu se musíme podívat o volební období zpátky, stejně jako teď byli v koalici, konkrétně s ČSSD a s Novým impulsem.

5.7. Srovnání volebních programů

Ze srovnávaných měst se o hlasy voličů ucházelo nejvíce subjektů ve Zlíně (celkem 14), naopak nejméně subjektů usilovalo o hlasy voličů v Otrokovicích (celkem devět). Může to souviset s počtem obyvatel, protože větší města získávají větší objem financí ze státního rozpočtu a mohou tak zajišťovat širší funkce pro své obyvatele. Tím pádem subjekty zde působící mají více financí pro svou politiku a mohou také ovlivnit více oblastí. (Balík,

Hoskovec 2010: 45). Taktéž zde subjekty mají větší šanci prosadit nové a dosud nereprezentované a rozptýlené zájmy (Tamtéž 45). Nejméně subjektů uspělo právě ve Zlíně (přesněji pět), nejvíce pak uspělo ve Vsetíně a v Uherském Hradišti (shodně osm). Právě na případu města Zlína se nám nepotvrdila teze, že s velikostí obce roste i počet stran zde působících. Důvodů může být více, nicméně je potřeba poukázat na skutečnost, že Zlín se od srovnávaných měst nejvíce odlišuje (ať už počtem obyvatel či jiným statutem). Výše zmíněná pravděpodobnost ale také může znamenat, že počet voličů na mandát se zvyšuje s velikostí obce, a proto je možná větší počet politických subjektů projevem převisu poptávky nad nabídkou (Tamtéž: 45). Z hlediska volební účasti nejvíce obyvatel volilo v Uherském Hradišti (42,99 %), nejméně pak volilo v Otrokovicích (36,84 %).

Bylo možné pozorovat pouze jednu čistě nezávislou kandidátní listinu (v Otrokovicích), nejčastěji se o hlasy ucházeli nezávislí kandidáti pod hlavičkou již existující politické strany či hnutí – SNK Jižní Svahy Zlín pod hlavičkou hnutí Otevřená radnice, Nezávislí za otevřený a prosperující Zlín pod celorepublikově působící stranou Nezávislí, kandidátka Volba pro Kroměříž pod hnutím STAN, kandidátní listina s názvem „Sdružení nestraníků“ v Uherském Hradišti pod hlavičkou hnutí Starostové a nezávislí pro Moravu, Nový impuls pro Valašské Meziříčí pod již dříve vzniklým Novým impulsem, kandidátní listina Nezávislých ve Valašském Meziříčí pod stranou Nezávislí, hnutí proValmez pod hlavičkou STAN, kandidátka s názvem Volba pro město ve Valašském Meziříčí pod hlavičkou strany Volba pro město. V žádném z analyzovaných měst nekandidovala nově vzniklá strana sama, kromě hnutí Otevřená radnice však došlo ke vzniku pouze jednoho dalšího hnutí, a to hnutí Zlín 21. Toto hnutí kandidovalo společně se stranou KDU-ČSL.

Lokálních či regionálních subjektů už bylo možné pozorovat relativně více a některé rovněž kandidovaly společně. V Kroměříži se jednalo o společnou kandidátku KDU-ČSL, lokálního a regionálního hnutí ZVUK 12 a nezávislých kandidátů. V Uherském Hradišti to byla společná kandidátní listina KRUH a ZVUKu 12 a lokální strana Zdravé Hradiště. V Otrokovicích se pak jednalo o samostatnou kandidátku strany Nový impuls pro Otrokovice a společnou kandidaturu Nezávislých a Občanů OE. Na kandidátní listině STAN ve Zlíně se nacházeli členové lokální politické strany Zlínského hnutí nezávislých a už zmíněného ZVUKu 12.

Pokud jde o programy úspěšných politických stran a hnutí, logicky byly některé poněkud obsáhlejší či více konkrétnější. Nejvíce konkrétnější (s tím, že v programu byly např. i uvedeny konkrétní názvy projektů, mapky a finanční náročnost těchto projektů) byl program Nového impulsu pro Otrokovice, také program ODS a nezávislých osobností

v Uherském Hradišti (s tím, že obsahoval velmi specifické návrhy) a rovněž program hnutí proValmez (zde bylo popsáno nejvíce problémů ve městě, které se dosud nepodařilo vyřešit). Poměrně velké množství nových témat stanovuje ODS a nezávislé osobnosti v Uherském Hradišti (minimálně pět), vůbec nejvíce jich ale stanovuje Nový impuls v Otrokovicích (minimálně sedm). Na řadě tzv. single issues (např. ve Zlíně a Kroměříži situace okolo VaK) i lokálních témat se shodují strany a hnutí napříč politickým spektrem.

U některých lokálních hnutí či nezávislých kandidujících pod konkrétními stranami jsou programy daleko více zaměřeny na řešení dlouhodobě neřešených problémů spojených s každodenním životem obyvatel (KOV – rekonstrukce vlakového nádraží, která již byla mnohokrát odložena, proValmez – neřešený problém s bezdomovectvím, výstavba chybějící multifunkční haly, NI – vybudování parkovacího domu u polikliniky, jelikož zde zbudované parkoviště je kapacitně nedostačující), ale najdeme i výjimky – STAN ve Zlíně (např. zbourání betonového torza na největším zlínském sídlišti, které zde už přes 20 let stojí), ODS v Uherském Hradišti (např. kompletní změna MHD) a ODS ve Valašském Meziříčí (např. rovněž řešení problému s bezdomovectvím). U dvou posledně zmíněných to bude pravděpodobně tím, že jsou (či v minulosti byli) ve vedení města již několikáté volební období po sobě a tyto problémy si velmi dobře uvědomují. STAN ve Zlíně je velmi specifickým případem, do změny názvu a spojení s TOP 09 v roce 2009 působili pouze v zastupitelstvu Zlínského kraje, nyní už jsou celorepublikovým hnutím. Po dlouholetých širokých koalicích ODS, ČSSD a KDU-ČSL na zlínské radnici a jejich neschopnosti řešit přetrvávající problémy, voliči vybrali ve volbách 2010 hnutí STAN a nově vzniklé hnutí za Morální očistu radnice (M.O.R.). Ze STAN jako vítěze voleb byl zvolen i primátor, který působí ve Zlíně již druhé volební období po sobě. A zdá se, že se věci ve Zlíně daly do pohybu, voliči to ocenili a díky tomu STAN ve volbách ve Zlíně v roce 2014 drtivě vyhráli.

Ale kromě zmíněných lokálních témat majících dopad na každodenní život občanů se programy úspěšných stran lokálních a místních organizací celorepublikově působících stran či stran působících i v parlamentu kupodivu do velké míry neliší. V řadě témat a zamýšlených investic se strany navíc i shodnou (pokud se jedná o místní organizace stran působících celorepublikově, musí tato témata vycházet z jejich ideologického zaměření či pod něj spadat). Můžeme uvést i několik příkladů, např. ve Zlíně shoda napříč politickým spektrem o navýšení kapacity školek, v Kroměříži shoda nad zapojením města do systému rodinných pasů, ve Vsetíně realizace rekonstrukce vlakového nádraží, v Uherském Hradišti shoda na rekonstrukci areálu bývalé věznice a nad záměrem zřídit v části objektu muzeum totalitních režimů, ve Valašském Meziříčí souhlas s řešením situace s nevyhovujícím vlakovým a autobusovým

nádražím, a konečně v Otrokovicích panuje mj. shoda nad nutností dobudovat obchvat města.

Na případu měst ve Zlínském kraji s více než 14 300 oprávněnými voliči se potvrdilo již předpokládané, a sice to, že v těchto městech je pravděpodobnější vznik politických stran než složitější postup sbírání většího množství podpisů podporovatelů pro čistě nezávislé kandidátní listiny. Co ale nebylo předpokládáno, je velký počet kandidátních listin s nezávislými kandidáty, jejichž kandidaturu zajišťovala některá již existující strana či hnutí.

5.8. Shrnutí

V přechozích podkapitolách jsme se pokoušeli analyzovat lokální politické subjekty na základě šesti stanovených kritérií. Z analýzy vyplynulo, že některé subjekty mají, co se týče prvního kritéria působnosti na komunální úrovni, tuto působnost trochu rozšířenou. ZVUK 12 a KRUH ji měli rozšířenou na krajskou úroveň – kandidovali v Kroměříži a v Uherském Hradišti a dříve společně u příležitosti voleb do zastupitelstva Zlínského kraje. Nový impuls se sice neucházel o hlasy v krajských volbách, ale ve více městech (v Otrokovicích a Valašském Meziříčí), díky čemuž je kritérium působnosti taktéž rozšířeno. Starostové a nezávislí, s jejichž podporou se o hlasy ucházeli kandidáti v Kroměříži (Volba pro Kroměříž), ve Vsetíně (STAN pro Vsetín) a ve Valašském Meziříčí (proValmez), měli tuto působnosti rozšířenou taktéž na krajskou úroveň a rovněž na úroveň celostátní.

Druhé kritérium, tedy identifikace s konkrétním regionem či městem, se v mnoha příkladech vztahovalo pouze k názvu kandidátní listiny (Volba pro Kroměříž, STAN pro Vsetín, proValmez, Občané Otrokovice, Koalice pro otevřený Vsetín), méně se vztahovalo k názvu celého subjektu (Zlín 21, Koalice pro rozvoj Uherského Hradiště, Nový impuls pro Otrokovice – identifikace s konkrétním městem; ZVUK 12 – identifikace s celým Zlínským krajem, protože primárně vznikl s cílem působit na úrovni zlínského krajského zastupitelstva).

Třetí kritérium, tedy důvod vzniku, se v konkrétních formulacích lišil, ale některým subjektům je společné např. nespokojenost s dosavadním děním ve městě (Volba pro Kroměříž – důvodem bylo rovněž lokální téma o prodeji Vodovodů a kanalizací z vlastnictví města, ZVUK 12, Koalice pro otevřený Vsetín, proValmez, Nový impuls) nebo cíl ovlivnit dění ve městě (Volba pro Kroměříž, KRUH) a spojit občany, kterým není lhostejné, co se v jejich městě děje (proValmez, Občané Otrokovice). Zlín 21 a STAN měli specifičtější důvod vzniku. STAN vznikl primárně aby spojil do té doby znevýhodněné komunální politiky nehlásící se k žádné politické straně, proto se zpočátku zaměřoval na krajskou úroveň. Ke vzniku hnutí Zlín 21 došlo kvůli názorovým rozporům se STAN, ale oficiálním důvodem byl cíl spravovat město bez vlivu stranických orgánů mimo Zlínský kraj.

Čtvrté kritérium už bylo analyzováno v přechozí části, takže jen pro zopakování, většina těchto stran se zaměřovala ve svých volebních programech na problémy a témata, které byly svou podstatou více zaměřeny na každodenní život obyvatel města (viz podkapitola 5.7.)

Kritérium páté, konkrétněji proklamovaná nezávislost těchto subjektů, se nedalo vždy jasně vysledovat. Jistě se jí ale vyznačují STAN spolu se všemi kandidátkami, které podporovali (Volba pro Kroměříž, STAN pro Vsetín, proValmez) a také společná kandidátní listina Nezávislých a Občanů Otrokovice, u těchto subjektů je to už patrné z jejich názvu, stejně jako KRUH, který sdružuje nezávislé kandidáty. ZVUK 12 sám sebe vůbec nezařazuje na ose pravice-levice a Nový impuls se vymezuje vůči ostatním parlamentním stranám. Hnutí Zlín 21 sice zdůrazňuje otevřenou komunikaci se všemi politickými silami, nicméně se o vlastní nezávislosti (či ideologii) vůbec nezmiňuje.

Co se týče posledního kritéria, mnoho stran získalo mandáty na komunální úrovni vůbec poprvé (Zlín 21 s tím dodatkem, že někteří jeho členové byli členy široké koalice z předchozího volebního období za hnutí STAN; ZVUK 12, KOV, STAN pro Vsetín, proValmez), tudíž se nedalo mnoho usuzovat v souvislosti s jejich koaličním potenciálem. Někteří z nich skončili v opozici (Zlín 21, KOV, proValmez), jiní jsou součástí vládnoucí koalice (ZVUK 12, STAN pro Vsetín). Dříve už mandáty získali a byli v koalici STAN (dokonce v široké koalici s KDU-ČSL, za Morální očistou radnice, Věcmi veřejnými a Zlínským hnutím nezávislých; nyní opět utvořili koalici, tentokrát s ANO 2011), Volba pro Kroměříž (v minulém volebním období byli v široké koalici s ODS a ČSSD; nyní jsou v opozici), KRUH (v minulém volebním období zformovali koalici s ODS a KDU-ČSL, stejně jako po posledních volbách, kdy se k nim ještě přidala TOP 09, která pro předchozí volební období kandidovala právě s KRUHem), Nový impuls (minulé volební období se podílel na koalici s ČSSD a nezávislými, nyní je v opozici) a společná kandidátka Nezávislých a Občanů Otrokovice (obě volební období byla či je v koalici, v minulém volebním období spolu s ČSSD a Novým impulsem, nyní Nový impuls nahradilo v koalici ANO 2011).

5.9. Lokální stranické systémy

Můžeme tedy hovořit o existenci jakýchsi lokálních stranických systémů? Ve zkoumaných městech s jistými výhradami jistě ano, subjekty zde působící se sice zaměřují na jistá lokální témata, ale pokud jde o strany působící zároveň i v parlamentu, tato lokální témata či řešení lokálních problémů vychází většinou z jejich ideologie, což ukázalo srovnání volebních programů. Např. ODS jako pravicová strana podporuje podnikatele a ČSSD jako naopak strana levicová prosazuje zřízení obecních bytů pro seniory i malé rodiny s dětmi či SZ

prosazuje výsadbu nových stromořadí. Strany na úrovni měst mezi sebou budují vztahy a spolupracují, pokud jim to jejich program (a sympatie či antipatie k určitým osobnostem) dovolí či pokud je to pro ně výhodné. Je zde ale nutno upozornit na objevující se nešvar, jaký popisuje zastupitelka z Kroměříže o skutečnosti, kdy „*bohatí a vlivní ovlivňují prostřednictvím svých nastrčených loutek rozhodnutí města*“ (Kašpárková). V jistém smyslu se jedná o stranické systémy, ale odlišující se jistým způsobem od stranických systémů na národní úrovni, hlavně důrazem na věcné řešení problémů, a ne až tak přísným důrazem na ideologie subjektů jako je tomu na národní úrovni (viz populární heslo lokálních politiků: chodníky nejsou pravicové ani levicové).

Tyto stranické systémy byly nejvíce ovlivněny změnou volebního zákona v roce 2001. V následujících řádcích budu vycházet z dat Českého statistického úřadu o volbách do obecních zastupitelstev. Začneme u města Zlína. Dá se zde dobře pozorovat důsledek zavedení pěti procentní volební klauzule. V letech 1994 a 1998 zde působilo deset, resp. osm subjektů. Po zavedení klauzule jejich počet na dvě volební období klesl, v roce 2002 na šest a v roce 2006 na pět politických stran. Ale v roce 2010 se počet subjektů opět výrazně změnil, čímž se dostáváme ke druhé výzkumné otázce, jelikož se počet stran opět zvýšil, a to na osm, dvě politické strany – jedna nově vzniklá (STAN) a jedno lokální hnutí (M.O.R.) – ve větší míře ovlivnily tento lokální stranický systém. V roce 2014 se počet subjektů opět snížil na pět, ale už se neuskutečnilo tak velké „zemětřesení“ jako v roce 2010 a dá se tedy velmi opatrně předpokládat, že pokud nedojde ke vzniku nové a silné lokální strany, systém by se měl stabilizovat s počtem stran pohybujícím se mezi pěti a šesti.

Nyní se přesuňme ke Kroměříži a tamnímu stranickému systému. Změna volebního systému a zavedení klauzule zde zdá se nemělo až takový vliv jako ve Zlíně. Pro srovnání, před změnou tady v letech 1994 a 1998 působilo osm, resp. sedm stran, po změně se jejich počet snížil na dvě volební období na šest (2002 a 2006). V roce 2010 se jejich počet zvýšil, protože se zde objevily dva nové subjekty, a to Zdravé Kroměřížsko a Volba pro Kroměříž, a tyto strany stranický systém rovněž ovlivnily. V roce 2014 ve stranickém systému působilo sedm stran, a dá se tedy předpokládat to samé, co u Zlína, jen s tím rozdílem, že počet stran se tady bude pohybovat mezi šesti a sedmi.

Dalším městem, kterým se budeme zabývat, je Vsetín. Ale zdá se, že změna volebního systému tento stranický systém téměř vůbec neovlivnila, počet stran se od roku 1994 až do roku 2014 pohybuje mezi osmi a devíti, což nedokázaly výrazněji ovlivnit či narušit ani nově vzniklé strany a koalice.

Dalším městem je Uherské Hradiště. Ani tady ale stranický systém nebyl do velké míry

ovlivněn změnou volebního systému, a pokud došlo ke vzniku nové strany (např. v roce 2010 vzniklo hnutí Zdravé Hradiště), v témže roce se nějaká dříve kandidující strana stáhla nebo spojila s jinou kandidátkou, počet stran zde působících se až do roku 2014 neměnil a zůstával na čísle šest (kromě roku 1994, kdy zde působilo pět subjektů). V roce 2014 se počet stran v systému zvýšil na osm, patrně to můžeme připisovat vzniku hnutí ANO 2011 a rozdělení dříve společné kandidátky KRUHu a TOP 09. Je tedy otázkou, zda se jedná o krátkodobé vychýlení a počet stran bude i nadále oscilovat okolo šesti či zdali počet stran zůstane zvýšený.

Dalším městem je Valašské Meziříčí. Zdejší stranický systém byl spíše ovlivněn zavedením pěti procentní klauzule. V letech 1994 a 1998 zde působilo 7, resp. 8 subjektů. Po změně se jejich počet na následující dvě období snížil na šest a v letech 2010 a 2014 se zvýšil na sedm. U tohoto případu zdá se nemůžeme pozorovat vznik silných či nových lokálních hnutí, které by stranický systém výrazněji narušily, ale ovlivnil ho vznik dvou celorepublikových hnutí, a to Věcí veřejných v roce 2010 a ANO v roce 2014. Pravděpodobně se tedy počet stran bude i nadále pohybovat mezi šesti a sedmi.

Jako posledním se budeme zabývat městem Otrokovice. Zde změna volebního systému patrně neměla tak velký vliv, počet stran v systému tady dlouhodobě osciluje mezi šesti a sedmi. Velký vliv měl vznik strany Nový impuls v roce 2010, čímž se na jedno období počet stran zvýšil na osm. Zřejmě i nadále se bude počet stran pohybovat okolo sedmi či šesti.

V každém ze zkoumaných měst tedy lze pozorovat vliv lokálních politických stran na lokální stranické systémy a také vliv změny volebního zákona do městských zastupitelstev. Pouze menší vliv, který nebyl pozorovatelný na počtu stran v systému, měly tyto strany a změny ve Vsetíně, Uherském Hradišti a ve Valašském Meziříčí (v posledních dvou městech bylo možno pozorovat spíše vliv vzniku Věcí veřejných či ANO 2011).

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala stranickými systémy na nejnižší úrovni politiky, tedy na úrovni komunální, a také tím, jak je ovlivnily lokálně působící strany, což bylo zkoumáno na případu Zlínského kraje a měst větších než se 14 300 oprávněnými voliči. Tímto krokem došlo k vymezení určitého počtu měst, kterými jsme se následně zabývali v analýze. K tomuto kroku došlo ze dvou hlavních důvodů, prvním z nich je, že v těchto městech je snazší založení klasické politické strany (k čemuž je potřeba 1 000 podpisů), než sbírání podpisů podporovatelů pro nezávislé kandidátní listiny, jejichž počet nad výše stanovenou hranicí stoupá nad 1 000. V rámci rozsahu bakalářské práce bylo nutné omezit počet zkoumaných případů, což je druhý hlavní důvod onoho vymezení. Tím pádem nám pro analýzu zůstalo šest měst ve Zlínském kraji, a to Zlín, Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí a Otrokovice.

Celá práce byla teoreticky ukotvena v první kapitole o stranických systémech v podání klasiků politologie – Maurice Duverger, Giovanni Sartori a Jean Blondel. Rovněž se první kapitola zabývala vznikem politických stran, s nímž jsou spjaty dva přístupy, jež se mohou vzájemně doplňovat, a to institucionalistický přístup, jehož představitelem je Maurice Duverger, a historickokonfliktní přístup, jehož představitelem je Stein Rokkan.

Ve druhé části práce byla pozornost věnována vzniku nových a regionálních stran v zemích regionu střední a východní Evropy, taktéž zde bylo krátké zastavení se nad přechodem k demokracii v těchto zemích. Regionálním stranám jsme se věnovali z toho důvodu, abychom na jejich základě mohli následně odvodit i lokální strany a jejich konkrétní definici. Ovšem od původního záměru vycházet z definice Dawna Brancatiho muselo být upuštěno z toho důvodu, že jí stanovená definice více odpovídala stranám s koncentrovanou voličskou regionální podporou. Místo této byla použita vhodnější a přesnější definice Maxmiliána Strmisky. Třetí kapitola byla zaměřena na samotnou lokální úroveň politiky a na volební systém pro volby do obecních zastupitelstev. Volební systém byl popsán na hlavních proměnných poměrných volebních systémech i se změnami z let 1994 a 2001. Čtvrtá a pátá část byla zacílena na lokální politické strany působící na lokální úrovni politiky.

Primárním cílem této práce bylo vymezení konkrétních kritérií pro lokální politické strany, čehož bylo docíleno ve čtvrté kapitole. Východiskem byla definice lokálních politických stran v podání Miroslava Mareše. Lokální politická strana byla vymezena pomocí několika kritérií, prvním z nich je kritérium působnosti (tedy že tyto subjekty usilují o působení nebo působí na komunální úrovni). S tímto kritériem úzce souvisí další, a to kritérium identifikace

s konkrétním regionem či lokalitou (v našem případě s městem či šířeji se Zlínským krajem). Tyto strany spojuje rovněž důvod jejich vzniku, kterým byla primárně nespokojenost s dosavadní politikou stran nebo cíl aktivně se podílet na chodu města a pozitivně jej ovlivňovat. Dalším kritériem je soustředění se ve svém volebním programu na konkrétní lokální témata a řešení konkrétních lokálních problémů, které nejvíce ovlivňují každodenní život obyvatel města. Předposledním kritériem je široký koaliční potenciál těchto subjektů. S posledně zmíněným taktéž souvisí poslední kritérium proklamované nezávislost těchto subjektů. Následně byly konkrétní lokální subjekty analyzovány na základě těchto kritérií.

Co se týče výzkumných otázek, první o existenci stranických systémů na lokální úrovni byla zodpovězena v poslední části práce. Jen pro ujasnění, autorka se domnívá, že s jistými výhradami lze hovořit o jejich existenci, výhrady jsou pak především následující: od stranických systémů na národní úrovni se tyto jistě odlišují, hlavně značným důrazem na řešení věcných problémů, a ne tak přísným trváním na ideologických východiscích, a také tím, že zde působí velké množství subjektů, které proklamují svou nezávislost na ideologických koncepcích. Výzkumná otázka o vlivu lokálních politických stran na místní stranické systémy byla taktéž zodpovězena v poslední kapitole hlavně v souvislosti s počtem stran v daném stranickém systému a též zde ve většině případů měla vliv změna volebního zákona do obecních zastupitelstev.

Lokální politické strany tedy můžeme charakterizovat následovně: usilují o působení na komunální úrovni a jen např. v určitém městě (tedy o působení v městském zastupitelstvu), spojuje je podobný důvod vzniku, ve svých volebních programech se zaměřují na konkrétní lokální témata či dlouho neřešené problémy, jsou většinou nezávislé a charakteristické svým širokým koaličním potenciálem. Tímto byla zodpovězena i poslední výzkumná otázka práce. Z této charakteristiky by mohl vycházet i další výzkum lokálních politických stran, ale např. v jiném kraji či pouze v jednom městě v několika volebních obdobích po sobě.

Autorka se dále domnívá, že největší slabinou práce byla nutnost spolehnout se na ochotu zvolených zastupitelů odpovídat na e-maily, tato ochota totiž byla poněkud malá, jelikož ochotná komunikovat byla pouhá třetina kontaktovaných zastupitelů ve zkoumaných městech. Což je asi i největší rezervou této práce, protože o všech těchto stranách z tohoto důvodu nemáme vždy úplně kompletní informace. Na tomto místě by autorka velmi chtěla poděkovat těm zastupitelům, kteří jí odpověděli.

Z analýzy lokálních subjektů ve městech ve Zlínském kraji tedy vyplývá, že lokální politické strany vznikají, aby omezily např. jisté nešvary, ke kterým na komunální úrovni dochází. Svou nezávislostí a primárně z pohledu občana mohou přinášet nové nápady do

komunální politiky a do řešení problémů ovlivňujících jejich každodenní životy. Pokud v budoucnosti ještě bude narůstat počet takových stran, lze v současném politickém systému narazit na skrývající se podstatný problém, a sice to, (a zde autorka souhlasí se závěrem autorů v publikaci *Dvacet let komunálních voleb v ČR*) že, územní samospráva se stále menším procentním zastoupením parlamentních politických stran nebude už nadále mít personální propojení na úroveň parlamentní, k čemuž komunální volby v roce 2014 dosud udělaly největší krok, v současném politickém systému totiž neexistuje institucionalizované propojení všech tří úrovní politiky (obecní, krajské a parlamentní) vzájemně mezi sebou. Ale může také dojít ke většímu zastoupení celostátních hnutí, které budou proklamovat svou nezávislost (jako jsou např. STAN) a to v souvislosti se zpřísněním podmínek pro působení politických stran a jejich hospodařením, na což poukazuje Stanislav Balík. Ovšem toto nám ukáže až budoucnost.

Zdroje

Balík, Stanislav. 2005. „Metodologie výzkumu komunální politiky.“ Pp. 163-175 in Petr Fiala, Maxmilián Strmiska (eds.). *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Balík, Stanislav. 2009. *Komunální politika*. Praha: Grada.

Balík, Stanislav, Libor Hoskovec. 2010. „Formáty českých lokálních stranických systémů.“ *European Electoral Studies* 5 (1): 28-46. Dostupné z:

<http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/009/EVS_5_1.pdf> (10. 3. 2017).

Balík, Stanislav, Petr Gongala, Kamil Gregor. 2015. *Dvacet let komunálních voleb v ČR*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Balík, Stanislav. 2016. „Local Cleavages, Politics and Policy at the Local Level – Is the Depolitization Real?“ *Sociální studia* 13 (1): 73-85. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/06_Stanislav_Balik.pdf> (8. 3. 2017).

Beyme, Klaus von. 2001. „Parties in the proces of consolidation in East-Central Europe.“ Pp. 138-157 in Geoffrey Pridham, Attila Ágh (eds.). *Prospects of Democratic Consolidation in East-Central Europe*. Manchester: Manchester University Press.

Blondel, Jean. 1968. „Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies.“ *Canadian Journal of Political Science* 1 (2): 180-203. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (1. 4. 2016).

Bohun, Pavel, Michal, Sladký. 2014. „Hradiště: koaliční dohoda je podepsaná, starostou bude Stanislav Blaha“ *denik.cz*, 4. 11. 2014 (online). Dostupné z: <http://slovacky.denik.cz/zpravy_region/starostou-uherskeho-hradiste-bude-stanislav-blaha-20141104.html> (3. 4. 2017).

Brancati, Dawn. 2008. „The Origins and Stregths of Regional Parties.“ *British Journal of Political Science* 38 (1): 135-159. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (4. 4. 2016).

Buček, Roman. 2014. „Politolog Tomáš Lebeda: Ve Zlínském kraji lidé volili skutečně komunálně“ *denik.cz*, 14. 10. 2014 (online). Dostupné z: <http://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/politolog-ve-zlinskem-kraji-lide-volili-skutecne-komunalne-20141013.html> (19. 4. 2017).

Cabada, Ladislav. 2013. „Strany jednoho tématu ve střední Evropě – možnosti a perspektivy politologického výzkumu.“ Pp. 5-20 in Ladislav Cabada et al. (eds.). *Strany jednoho tématu ve střední Evropě*. Brno: Václav Klemm.

Český statistický úřad. 2016. „Statistická ročenka Zlínského kraje“ ČSÚ, prosinec 2016 (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/36741291/33009816.pdf/413f4e36-4697-4180-87d8-485a2742dd19?version=1.17>> (17. 3. 2017).

ČTK. 2014. „Na třetí pokus. Jiří Čunek se stal starostou Vsetína“ *aktualne.cz*, 8. 12. 2014 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/regiony/zlinsky/na-treti-pokus-jiri-cunek-se-stal-starostou-vsetina/r~0c0553fc7f0211e4bdad0025900fea04/>> (3. 4. 2017).

Dear, Michael. 1992. „Understanding and overcoming the NIMBY syndrome.“ *Journal of the American Planning Association* 58 (3): 288-300. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01944369208975808?needAccess=true>> (13. 3. 2017).

Duverger, Maurice. 2016. *Politické strany*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

E-mailová komunikace s primátorem města Zlína (Miroslav Adámek), se zastupitelkou z Kroměříže (Šárka Kašpárková), se zastupitelem ze Vsetína (Michal Berg), s místostarostou Uherského Hradiště (Ivo Frolec), se zastupitelem z Otrokovic (Milan Plesar).

Fiala, Petr, Miroslav Mareš. 1998. „Programatika politických stran.“ *Politologický časopis* 1 (3): 5-20. Dostupné z: <<http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/1998/1/1998-1-3-Fiala,Mare%C3%81-Programatika%20politick%C5%BEch%20stran.pdf>> (13. 3. 2017).

Fiala, Petr. 2004. „Kritická interpretace zákonů o vlivu volebních systémů na stranické systémy.“ Pp. 51-65 in Miroslav Novák, Tomáš Lebeda (eds.). *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá voda: Aleš Čeněk.

Fiala, Petr, Maxmilán Strmiska. 2009. *Teorie politických stran*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal.

Fiala, Vlastimil. 2011. *Vliv politických aktérů na fungování veřejné správy a veřejné politiky*. Olomouc: Periplum.

Garcia-Uzquiano Bátorová, Michaela. 2014. *Local Governance Between Democracy And Efficiency: V4 Comparative Case Study*. Novo Mesto: Faculty of organisation studies.

Hanley, Seán. 2011. „Dynamika utváření nových stran v České republice v letech 1996-2010: hledání možných příčin politického zemětřesení.“ *Sociologický časopis* 47 (1): 115-136. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (3. 4. 2016).

Hloušek, Vít, Lubomír Kopeček. 2008. „Cleavages in Contemporary Czech and Slovak Politics: Between Persistence and Change.“ *East European Politics and Societies* 22 (3): 518-552. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/Working_papers/ispo_wp_2005_1.pdf> (3. 4. 2016).

„Chceme a víme jak. V 10 bodech.“ *ODS Valašské Meziříčí*, (online). Dostupné z: <<http://www.taprava.cz/program-2014-volebni-program-volebni-program/>> (11. 4. 2017).

Chytílek, Roman, Dalibor Čaloud, Tomáš Lebeda, Jakub Šedo. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál.

„Kdo jsme.“ 2010. *Zlínské hnutí nezávislých*, (online). Dostupné z: <<http://www.zhn-zlin.cz/kdo-jsme.html>> (6. 4. 2017).

Klimovský, Daniel. 2009. „Občianská participácia v rámci politických procesov na lokálnej úrovni.“ Pp. 11-36 in Petr Jüptner, Martin Polinec et al. (eds.). *Evropská lokální politika 2*. Praha: Institut politologických studií FSV UK.

Kruntorádová, Ilona. 2015. *Politické aspekty financování českých měst*. Praha: Karolinum.

Kuncová, Jarmila. 2014. „Starostou Otrokovic se stal znovu Jaroslav Budek“ *denik.cz*, 6. 11. 2014 (online). Dostupné z: <http://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/starostou-otrokovice-se-opet-stal-jaroslav-budek-20141106.html> (3. 4. 2017).

Lebeda, Tomáš. 2001. „Hlavní proměnné proporčních volebních systémů.“ *Sociologický časopis* 37 (4): 425-448. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (5. 4. 2016).

Lebeda, Tomáš. 2009. „Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva.“ *Acta Politologica* 1 (3): 332-344. Dostupné z: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00056.pdf>> (5. 4. 2016).

Libiger, Milan. 2010. „Zlín má novou vládu. Ustavující schůze byla plná napětí mezi koalicí a opozicí“ *idnes.cz*, 19. 11. 2010 (online). Dostupné z: <http://zlin.idnes.cz/zlin-ma-novou-vladu-ustavujici-schuze-byla-plna-napeti-mez-koalici-a-opozici-18t-/zlin-zpravy.aspx?c=A101119_1485222_zlin-zpravy_toi> (29. 4. 2017).

Libiger, Milan, Radek, Štěřba. 2014. „Adámka potvrdilo zastupitelstvo v čele Zlína, věří v klidnější koalici“ *idnes.cz*, 6. 11. 2014 (online). Dostupné z: <http://zlin.idnes.cz/ustavujici-zastupitelstvo-ve-zline-zvolilo-primatorem-adamka-pvw-/zlin-zpravy.aspx?c=A141106_111336_zlin-zpravy_ras> (3. 4. 2017).

Ličková, Soňa. 2014. „Nové vedení radnice už hlásí Kroměříž, Hulín, Holešov i Bystřice“ *denik.cz*, 6. 11. 2014 (online). Dostupné z: <http://kromerizsky.denik.cz/zpravy_region/nove-vedeni-radnice-uz-hlasi-kromeriz-hulin-holesov-i-bystrice-20141106.html> (3. 4. 2017).

Mareš, Miroslav. 2003a. „Etnické a regionální subjekty ve stranickém systému České republiky“ *Středoevropské politické studie* 5 (2-3). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com>> (4. 4. 2016).

Mareš, Miroslav. 2003b. *Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Merkel, Wolfgang. 2008. „Plausible Theory, Unexpected Results: The Rapid Democratic Consolidation in Central and Eastern Europe.“ *International Politics and Society* 2: 11-29. Dostupné z: <http://www.wzb.eu/sites/default/files/personen/merkel.wolfgang.289/03_a_merkel_gb.pdf> (2. 4. 2016).

Mjøset, Lars. 2000. „Stein Rokkan’s Thick Comparisons.“ *Acta Sociologica* 43 (4): 381-397. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (3. 4. 2016).

„Naše priority“. *Koalice pro otevřený Vsetín*, (online). Dostupné z: <<http://www.otevrenyvsetin.cz/priority/>> (10. 4. 2017).

Novák, Miroslav. 1997. *Systémy politických stran: Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Novák, Miroslav. 2003. „Popper versus Schumpeter: srovnání dvou neklasických teorií demokracie.“ *Sociologický časopis* 39 (1): 11-36. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (2. 4. 2016).

Novák, Miroslav. 2015. „Takzvané ‚sociologické zákony‘ Maurice Duvergera: jejich postupné formulování a jejich metodologické aspekty.“ *Sociologický časopis* 51 (1): 3-39. Dostupné z: <<http://www.ebscohost.com>> (1. 4. 2016).

„O nás.“ *Nezávislí Otrokovice*, (online). Dostupné z: <<http://www.nezavisliotrokovice.cz/>> (4. 4. 2017).

„O nás.“ *Zlín 21*, (online). Dostupné z: <<http://www.zlin21.cz/uvod/o-nas/>> (22. 4. 2017).

„O spolku.“ *Vsetínské fórum*, (online). Dostupné z: <<http://www.vsetinskeforum.cz/o-spolku/>> (24. 4. 2017).

Pášma, Jan. 2010. „V Uherském Hradišti mají koalici, ČSSD skončila v opozici“ *idnes.cz*, 22. 10. 2010 (online). Dostupné z: <http://zlin.idnes.cz/v-uherskem-hradisti-maji-koalici-cssd-skoncila-v-opozici-pka-/zlin-zpravy.aspx?c=A101022_185422_zlin-zpravy_bor> (30. 4. 2017).

Póč, Dušan. 2014. „V Meziříčí je už hotovo, starostou má být Filip“ *denik.cz*, 23. 10. 2014 (online). Dostupné z: <http://valassky.denik.cz/zpravy_region/koalici-vytvori-ve-valasskem-mezirici-ano-s-kdu-csl-20141023.html> (3. 4. 2017).

Procházková, Petra. 2010. „Vítězná ČSSD v Kroměříži obětovala starostu, aby předešla krizi na radnici“ *idnes.cz*, 25. 10. 2016 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/vitezna-cssd-v-kromerizi-obetovala-starostu-aby-predesla-krizi-na-radnici-1tf-/domaci.aspx?c=A101025_182036_zlin-zpravy_toi> (29. 4. 2017).

„Program.“ *Ano bude líp*, (online). Dostupné z: <<http://zlin.anobudelip.cz/>> (30. 3. 2017).

„Program.“ *ČSSD Zlín*, (online). Dostupné z: <<http://www.cssdzlin.cz/program>> (31. 3. 2017).

„Program.“ *Ano bude líp*, (online). Dostupné z: <<http://kromeriz.anobudelip.cz/>> (1. 4. 2017).

„Program.“ *ČSSD Kroměříž*, (online). Dostupné z: <<http://cssdkromeriz.webnode.cz/komunalni-politika/program/>> (1. 4. 2017).

„Program.“ *Ano bude líp*, (online). Dostupné z: <<http://otrokovice.anobudelip.cz/>> (4. 4. 2017).

„Program.“ *Ano bude líp*, (online). Dostupné z: <<http://uherskehradiste.anobudelip.cz/>> (10. 4. 2017).

„Program.“ *Ano bude líp*, (online). Dostupné z: <<http://valmez.anobudelip.cz/>> (10. 4. 2017).

„Program.“ *Starostové a nezávislí Vsetín*, (online). Dostupné z: <<https://www.starostove-nezavisli.cz/vsetin/program>> (13. 4. 2017).

„ProValmez.“ 2014. *ProValmez.cz*, (online). Dostupné z: <<http://www.provalmez.cz/>> (21. 4. 2017).

Rokkan, Stein. 1968. „The Structuring of Mass Politics in the Smaller European Democracies: A Developmental Typology.“ *Comparative Studies in Society and History* 10 (2): 173-210. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (2. 4. 2016).

Ryšavý, Dan, Pavel Šaradín. 2010. „Strany, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích.“ *Sociologický časopis* 46 (5): 719-743. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (5. 4. 2016).

Sartori, Giovanni. 2001. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

„Stanovy.“ *Zlínské hnutí nezávislých*, (online). Dostupné z: <<http://www.zhn-zlin.cz/stanovy.html>> (30. 3. 2017).

„Stanovy.“ 2014. *Hnutí Otevřená radnice*, (online; Pdf). Dostupné z: <<http://files.hora-2014.webnode.cz/200000072-0ab440bae3/Stanovy%20HORA%202014.pdf>> (13. 4. 2017).

Strmiska, Maxmilián. 1998. *Regionální strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Strmiska, Maxmilián. 2003. „Regionální strany, teritoriální rozrůzněnost a stranicko-politický pluralismus.“ *Středoevropské politické studie* 5 (2-3). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com>> (4. 4. 2016).

Strmiska, Maxmilián. 2004. „Volební reformy a transformace stranických systémů v Itálii, Japonsku a na Novém Zélandu (Teoreticko-metodologická východiska a možnosti srovnávací analýzy).“ Pp. 66-87 in Miroslav Novák, Tomáš Lebeda (eds.). *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá voda: Aleš Čeněk.

Strmiska, Maxmilián. 2005. *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně-politický pluralismus*. Brno: AP.

Tavits, Margit. 2008. „Party Systems in the Making: The Emergence and Success of New Parties in New Democracies.“ *British Journal of Political Science* 38 (1): 113-133. Dostupné z: <<http://www.journals.cambridge.org>> (3. 4. 2016).

Tomanová, Eva. 2010. „Vládu v Otrokovicích si převzal nový starosta i radní“ *idnes.cz*, 2010 (online). Dostupné z: <http://zlin.idnes.cz/vladu-v-otrokovicich-si-prevzal-novy-starosta-i-radni-pf9-/zlin-zpravy.aspx?c=A101116_192515_zlin-zpravy_toi> (30. 4. 2017).

Vávra, David. 2007. „Mají politické strany na komunální úrovni v České republice smysl?“ *Středoevropské politické studie* 9 (1). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com>> (5. 4. 2016).

„Vítejte v Uherském Hradišti roku 2018.“ *ZVUK 2012*, (online). Dostupné z: <<http://www.zvuk2012.cz/kraje/uherske-hradiste/>> (8. 4. 2017).

„Volební program.“ *Společně pro Zlín*, (online). Dostupné z: <<http://spolecneprozlin.cz/volebni-program/>> (30. 3. 2017).

„Volební program.“ *Strana zelených – Zdravé Kroměřížsko*, (online). Dostupné z: <<http://www.zeleni-km.cz/volebni-program/>> (1. 4. 2017).

„Volební program koalice.“ *ZVUK 2012*, (online). Dostupné z: <<http://www.zvuk2012.cz/kraje/kromeriz/>> (1. 4. 2017).

„Volební program pro období 2014-2018.“ *ČSSD Otrokovice*, (online). Dostupné z: <<http://www.cssd-otrokovice.cz/program/>> (3. 4. 2017).

„Volební program.“ *Nový impuls*, (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.novyimpuls.cz/uploads/volebni-program.pdf>> (3. 4. 2017).

„Volební program.“ *Občané Otrokovice*, (online). Dostupné z: <<http://www.obcane-oe.cz/volebni-program/>> (4. 4. 2016).

„Volební program.“ *Koalice pro otevřený Vsetín*, (online). Dostupné z: <<http://www.otevrenyvsetin.cz/program/>> (6. 4. 2017).

„Volební program.“ *Občanští demokraté a nezávislé osobnosti*, (online). Dostupné z: <<http://www.ods-uh.cz/volebni-program/>> (11. 4. 2017).

„Volební program KDU-ČSL pro období 2014-2018.“ *KDU-ČSL Valmez*.

„Volební program.“ *TOP 09 Vsetín*.

„Volební program.“ *ProValmez*, (online). Dostupné z: <<http://www.provalmez.cz/volebni-program/>> (11. 4. 2017).

Vykoupilová, Hana. 2007. „Víceúrovňové vládnutí v Evropě: koncepty, modely, typy.“ Pp. 13-27 in Břetislav Dančák, Vít Hloušek (eds.). *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy a výzvy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU.

Zákon č. 368/1990 o volbách do zastupitelstev v obcích.

Zákon č. 152/1994 o volbách do zastupitelstev v obcích.

Zákon č. 128/2000 o obcích (obecní zřízení).

Zákon č. 491/2001 o volbách do zastupitelstev obcí.

Zons, Gregor. 2015. „The influence of programmatic diversity on the formation of new political parties.“ *Party Politics* 21 (6). Dostupné z:

<journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354068813509515> (13. 3. 2017).

Zpěváčková Barbora. „Hnutí Starostové a nezávislí“ *novinky.cz*, (online). Dostupné z:

<<https://tema.novinky.cz/hnuti-starostove-a-nezavisli>> (22. 4. 2017).

Zvuk 2012. 2012. „Logomanuál“ *zvuk2012.cz* (online; Pdf). Dostupné z:

<http://www.zvuk2012.cz/wp-content/uploads/dokumenty/logomanual_zvuk.pdf>

(2. 4. 2017).

Abstrakt

Tato práce se zabývala nejnižší úrovní politiky, lokálními politickými systémy, lokálními stranickými systémy a v nich působícími lokálními politickými stranami. Po teoretickém ukotvení práce byla popsána a definována regionální politická strana, tedy hlavně strana, která působí či usiluje o působení v krajských zastupitelstvech. Tato definice byla později východiskem pro definici lokální politické strany a určení jejich kritérií, které byly zkoumány na lokálních politických stranách zvolených do městských zastupitelstev ve Zlínském kraji v posledních komunálních volbách konaných na podzim roku 2014. Určení těchto kritérií bylo zároveň cílem této práce. Zároveň analýza těchto stran na základě těchto kritérií jen potvrdila jejich odlišnost od místních organizací parlamentních stran zde působících. Většinou tyto lokální politické strany umírňují lokální stranické systémy (a ve většině případů tyto strany značně ovlivnily tyto stranické systémy), protože jsou nezávislé a efektivní při řešení věcných problémů, taktéž hlavně z pohledu občana často přicházejí s novými návrhy řešení problémů ovlivňujících jejich každodenní životy a řešení týkající se dlouhodobých problémů města.

Klíčová slova: lokální politické strany, komunální volby, Zlínský kraj.

This text is focused on the lowest level of politics, local political systems, local party systems and local political parties that have an influence on them. After theoretical specification, the regional political party was described and defined like mainly a party that influences or wants to influence the affairs on the regional level. This definition was later used as a basis for the definition of local political parties and the determination of their criteria. These criteria were researched on the local political parties elected in the cities in the Zlin region in the last communal elections which were held in the autumn in 2014. The determination of these criteria was also the main goal of this thesis. At the same time, the analysis of these local parties based on those criteria confirmed that they differ from the parliament parties also elected at the local level of politics. In the most cases, these local political parties tend to soften the local party systems (and in the most cases these parties had a significant effect on the local party systems) because they are independent and very effective in solutions of the real issues, as well as they often present new ways of dealing with problems influencing their everyday lives and solutions related to the long-term issues of the city.

Key words: local political parties, communal elections, Zlin region.